ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 2,672 — Կ. ՊՈԼԻՍ. 1905, ՅՈՒՆԻՍ 25 — 8 ՅՈՒԼԻՍ — 5 ՃԻՄԱԶԻ ԻՒԼ ԷՎ", 1323 — 25 ՀԱԶԻՐԱՆ 1321 — ՇԱԲԱԹ

بوزانتیون
ایرمنیجه یومی وسیاسی غزته . صاحب امتیاز ومدیر مسئولی
بوزانت كچیان
مطبعه و اداره خانه سی باب عالی جاده سنده ۲۳-۲۵ نومرو
دار سعادت

Բիւզանդիոն

ՀԱՑԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՆԻՒԹՈՑ ԱՌԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱՒ, «Բիւզանդիոն»ի այսօրուան թիւին չորս էջերն ալ յատկացուած են ընթացիկ չահեկան նիւթերու։

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԶԵԱՆՑ

ՄԱՀԸ.— ՍՈՒԳԸ ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԷՋ.— ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ.— ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Բիւզանդիոնի)

Ա.

Ամսոյս 2ին, Հինգշաբթի օր, Կարնոյ մեր համայնքին համար սգոյ օր մ'եղաւ։ Ամէն կողմ կ'խօսուէր Կ. Եզեանցի անակնկալ մահուան վրայ։ Ուղղակի Սանասարեան վարժարանը կ'երթամ որոշակի իմանալու համար տխուր իրողութիւնը։ Ինծ պատասխան կ'տրուի թէ երեկ իրիկուն, ուշ ատեն, վարժարանին հասցէին եկած էր հեռագիր մը Մայիս 31 թուականով և Մանուկեան ստորագրութեամբ՝ որ կ'գուժէր թէ նոյն օրը մեռած է Կարապետ Եզեանց։ Հիւանդութեան մասին հարցում կ'ընեմ, և խօսակիցներս ինծ կը պատասխանեն թէ իրենք ալ այդ հեռագրին պարունակութենէն զատ, ոչինչ գիտեն։ Կ'տեսնեմ նոյն վարժարանին Տեսուչներն և ուսուցիչները՝ որոնք Տեսչարանին մէջ համախմբուած կ'խօսին անոր կեանքին, կ'ազդ այս անակնկալ մահուան վրայ և կ'ընդունին քաղաքացիներու ցաւակցական այցելութիւնները։ Ես ալ իմ պարտքս կատարելով դուրս կ'ելլեմ. պարտէզին մէջ կ'հանդիպիմ աշակերտներու, որոնք տխրամած կեցած են. ձայն ձուն չկայ. մեռելական լռութիւն մը կ'տիրէ ամէն կողմ. կ'իմանամ թէ դասերը դադրած են ի նշան սգոյ։ Կ'մեկնիմ նոյն վարժարանէն և չուկան կ'ելլեմ. ամէն կողմ կ'խօսուի հանգուցեալին վրայ. Կարնեցիներ կ'յիշեն անոր այցելութեան պարագաներն և կ'գովեն զայն՝ յիշելով անոր բարիքները Կարնոյ եկեղեցւոյն, Կաթ. Վանքի Որբանոցին, Սանասարեան Վարժարանին, ևն.։ Փողոցէն անցած ատենս կ'հանդիպիմ աշակերտներու և աշակերտուհիներու, որոնք դէպ ի տուն կ'երթան։ Անոնց կ'հարցնեմ թէ ինչո՞ւ այդքան կանուխ տուն կ'վերադառնան. պատասխան կ'ընդունիմ թէ «Սանասարեանի փոխանորդը մեռած է. մեզի արձակուրդ տուին»։ Նոյն օրը փակուեցան Արծնեան, Հռիփսիմեան, Մօրեան, Տ. Ազարեան, Աղապալեան վարժարաններն և Աղէկանց Իզմիրեան Արհեստանոցը՝ 4 Մանկապարտէզներուն հետ։ Վարչութեան որոշումով մինչ կ'փակուին վարժարանները ի նշան սգոյ, զանգակն իր տխրագին և ընդհատ ընդհատ ղօղանջիւնով կարծես կ'գուժէր այդ մեծ մարդուն մահը։ Եկեղեցւոյ դրան վրայ փակցուած մահազդը հետաքրքիրներուն կը պարզէր զանգակին հատիկ հատիկ և մահացունչ ղօղանջիւնին պատճառը։ Առաջնորդ Տ. Զաւէն Հայրը, որ մօտակայ Ս. Լուսաւորիչ վանքը կ'գտնուէր, ստիպուած հեռագիրն ստանալուն պէս, վերադարձած էր քաղաքս և Նախագահած էր այդ առթիւ յատկապէս գումարուած Քաղաքական Ժողովին և Սանասարեան վարժարանի Հոգաբարձութեան նիստերուն, որոց մէջ տրուած էին որոշումներ՝ վերջին յարգանքն և մեծարանքը նուիրելու հանգուցելոյն յիշատակին։ Սոյն աղբիւրէ կ'իմանամ թէ Առաջնորդ Հայրն եւ Սանասարեան վարժարանի Վարչութիւնը տխուր իրողութեան գրաւոր լուրը ստացած ըլլալէ անմիջապէս յետոյ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնած են հանգուցելոյն հարազատին՝ Բժշկապետ Վահէ. Յովհաննէս Ե. Եզեանցին՝ յանուն հասարակութեան և յանուն Սանասարեան Հաստատութեան։ Նոյնպէս հեռագրով պաշտօն յանձնուած է Պ. Պ. Գրիգոր Եւանգուլեանցի, Մամիկոնեանի և Սարգիս Մանուկեանի, յուղարկաւորութեան պահուն ներկայացնել համայնքն եւ Սանասարեան Վարժարանը, և պսակներ դնել հանգուցելոյն դագաղին վրայ։

Բ.

Դուռու. Վարչութեան Քաղ. Ժողովոյ որոշման համաձայն, Վեհափառ Առաջնորդ Տ. Զաւէն Ծ. Վրդ. Տ. Եղիաեան այս Կիրակի (Յունիս 5) յատկապէս Ս. Պատարագ մատոյց ի հանգիստ հոգւոյ Կ. Եզեանցի։ Հոգեհանգստեան պաշտամունքէն առաջ, պատարագիչ Հայր Սուրբն խօսեցաւ դամբանական մը «Մարդուն կեանքն իր հարստութենէն կախում չունի» բնաբանով։ Դրուատեց մեծանուն հանգուցելոյն կեանքը՝ անոր համառօտ կենսագրութիւնն ընելէ յետոյ։ Ներկայացուց զայն իբրև արժանաւոր պաշտօնատար Ռուսս կառավարութեան, իբրև իմաստուն և ականաւոր Հայ և իբրև կրթանուէր գործիչ։ Յիշեց այն բարեգործութիւնները, որոնք իր նախաձեռնութեամբ կամ իր ներշնչմամբ եղած են. դիտել տալով թէ ազնուափառն Եզեան իր հարստութեամբն չէր որ այնքան մեծ համբաւ մ'ունեցաւ և մեր պարծանքն եղաւ, այլ իր խելքով և այն ազնիւ զգացումներով ու գործերով, որոնք այնքան օգտակար եղան Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ, կրթական և բարեսիրական հաստատութիւններու, փոքրիկներու, կարօտեալներու, նաև գրականութեան. այս հայեցակէտներով պարզեց մեր ունեցած կորուստին մեծութիւնը. չատ իրաւամբ նկատեց թէ հանգուցեալը՝ իր բազմապիսի օգտակարութիւններով եւ բարիքներով՝ արժանի է անցնելու բարերարներու, այն է Պէզճեանի, Սանասարեանի և Նմաններու չարքին մէջ. որոնց յիշատակը բազմարդիւն հանգուցելոյն և երկնային օփոփանք հայցեց անոր վշտահար գերդաստանին։ Այս դամբանականէն յետոյ, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտամունքը՝ յատկապէս պատրաստուած մահարձանին չուրջը, ուր գեղեխաչիկ և տխրադէմ կեցած էին Սանասարեան վարժարանի բոլոր պաշտօնեաները, աշակերտները, շրջանաւարտները, վաղեմի այլ աշակերտներ, Առաջնորդարանի պաշտօնէութիւնը, Ազգ. վարժարանաց ուսուցիչներ, վաճառականներ, արհեստաւորներ և վերջապէս բազմաթիւ համակիրներ ողբացեալ հանգուցելոյն։ Տխուր հանդէսին կ'նախագահէր Առաջնորդ Հայրը՝ իր չուրջն ունենալով 2 վարդապետներ և քահանաներու դասը։ Մահարձանը պաչտճապէս զարդարուած էր խաչով, ծաղկեպսակներով, աշտանակներով և մոմերով։ Պսակները, որոնք հիւսուած էին արհեստական և բնական ծաղիկներէ, թուով 12 էին և անոնց ժապաւէնները կ'կրէին հետևեալ վերտառութիւնները.

1. Մեծագործ կտակակատար Կ. Եզեանին. Հոգաբարձութիւն Սանասարեան վարժարանի։
2. Իր Հիմնադրի հաւատարիմ կտակատար՝ Կ. Եզեանին. Սանասարեան վարժարան,
3. Թաղական Խորհուրդ։
4. Իրենց հայրախնամ բարեկամ՝ Կ. Եզեանին. Սանասարեանի Սան—Տեսուչները։
5. Ազգ. Խնամակալութիւն։
6. Իրենց քաջարծուն ղեկավար՝ Կ. Եզեանին. Սանասարեանի ուսուցիչները։
7. Մեծանուն հոգածու հօր Կ. Ե. Սան. Վարժարանի շրջանաւարտները։
8. Իր ողբացեալ մեծ կնքահօր՝ Կ. Եզեանին. Տիրուհի Գ. Արզուեան։
9. Երկրագործի սատարողին. գիւղացիները։
10. Իրենց բազմերախտ հօր. Սանասարեանի աշակերտները։
11. Իրենց հոգածու հօրը. Կաթ. Վանքի Նախկին սաները։
12. Առանց վերտառութեան ուրիշ պսակ մը՝ Աղքատաց Խնամակալութեան կողմէ։

Ամբողջ տաճարը նքեղապէս լուսազարդուած էր ի յարգանս Հայ Եկեղեցւոյ այդ լուսահոգի զաւկին։ Երկսեռ խուռն բազմութիւնը կ'հետևէր սրտառուչ պաշտամունքին։ Ամենքն երանի կուտային անոր հոգւոյն և կ'օրհնէին անոր յիշատակը։ Այս պաշտամունքէն յետոյ, Սանասարեան վարժարանի պաշտօնեաներն եւ աշակերտները թափօր կազմած վերադարձան վարժարան. իրենց կ'հետևէր խուռն բազմութիւն մը։ Հոգաբարձութիւնը՝ իր գլուխն ունենալով Առաջնորդ Հայրը, Սան—Տեսուչներն և ուսուցիչները՝ իբրև սգաւոր՝ ընդունեցին ազգայիններու եւ այլոց ցաւակցական այցելութիւնները։ Այցելուներն իրենց անուններն արձանագրեցին տումարի մը մէջ, որ ի պահ պիտի մնայ նոյն վարժարանին մէջ։ Բազմաթիւ այցելուներու մէջէն կարելի է յիշել Տ. Մեհրուժան Վրդ. Աչխարհունի (նորընտիր Տեղապահ Արաբկիրու), Տ. Կորիւն Վրդ. Սրապեան (նորընտիր Տեղապահ Սղերդի), Գաւառ. Ժողովոյ անդամներ, Քաղաք. Ժողովոյ Ատենապետ՝ Կարապետ էֆ. Տ. Ազարեան, Ատենադպիր՝ Սեդրաք էֆ. Փաստրմաճեան, նոյն Ժողովէն ուրիշ անդամներ, Առաջնորդական Փոխանորդ Տ. Ներսէս Ա. քահանայ Վահանեան՝ քաղաքիս քահանայից դասուն հետ, Թաղ. և Ուսումնական Խորհրդոց, Ազգ. Խնամակալութեան անդամներ, ազգ. վարժարանաց Տնօրէններ, ուսուցիչներ, երեւելի ազգայիններ, վաճառականներ, պաշտօնեաներ, արհեստաւորներ, տիկիններ, վարժարանի վաղեմի և արդի աշակերտներ, ևն. ևն.։ Միչս Հայ—կաթոլիկներու առաջնորդ Տ. Ներսէս Եպս. Ճէնտօյեան (Մխիթարեաններէն), ռեզուսյ Հայ—կաթոլիկներու Պատր. Փոխանորդ Տ. Յովսէփ Ծ. Վրդ. Մելքիսեդեքեան, Հայ—բողոքականներու քարոզիչ Պատ. Խաչատուր էֆ. Մ. Փ. Գասպարեան, Ռուսական Հիւպատոսարանէն երկու պաշտօնեայ, Կարնոյ և շրջակայից Առողջապահական Քննիչ Տօքթ. Շէրիֆ պէյ, սանուղջապահական Տեսուչ Տք. Զէյլէպիս էֆ., և ուրիշներ նոյնպէս անձամբ յայտնեցին իրենց վշտակցութիւնն այս առթիւ։ Առաջնորդ Հայրը, ինչպէս Եչ. օր, Սանասարեանի վարժարանի Հոգաբարձութեան նիստէն, նոյնպէս և կիւրակէ օրուան ցաւակցական ընդունելութիւններէն յետոյ «Հոգւոց» արտասանեց, որուն յոտնկայս մասնակցեցան բոլոր ներկաները։ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ Առաջնորդ Հօր ուղղուած հեռագրի մը Նայելով, այսօր Յնս. 7, յատկապէս Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ և հոգեհանգստեան պաշտօնին պիտի Նախագահէ Բարձր. Տ. Տ. Մաղաքիա Ս. Պատրիարք Հայրը, ի հանգիստ հոգւոյ Հայ Ս. Եկեղեցւոյ այդ ճշմարիտ զաւկին։ Սանասարեաններն Կ. Եզեանցի յիշատակն յաւերժացնելու համար ձեռնարկած են համագանակութեան մը իրենց շրջանակին մէջ և մտադիր են անոր արդիւնքով կազմելու «Եզեան մատենադարան մը», կամ ընդունելու և մինչ պահելու «Եզեան սան մը» և կամ չինել տալու Եզեանի կիսարձանը։

Կ'իմանամ թէ Կ. Եզեանի մարմինը Բեզերօպոլսկէն փոխադրուած է ի Մոսկուա, ուր կատարուած է թաղումն անցեալ շաբաթ օր, Յունիս 4ին։ Եզեանի մահուամբ կտակակատարի բոլոր իրաւունքները կ'անցնին Կ.Պոլսոյ Խնամակալութեան։

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՄԱՇԻ ՄԷՋ

Արմաշու Դպրեվանքի Խնամակալութեան ծանուցման համեմատ 4 սարկաւագներու աբեղայութեան ձեռնադրութիւնն ու օծումը կատարուեցաւ Յնս. 19ի կիրակին, նոյն հաստատութեան տաճարին մէջ, նախորդ վերատեսուչ Դուրեան Սրբազանի ձեռքով։ Լուր մը չէ անչուշտ տուածնիս. զի օրաթերթերն օրն օրին ծանուցին սոյն այս ձեռնադրութիւնը։

Մեք պիտի մանենք արարողականին մէջ ցոյց տալու համար թէ՝ որպիսի մեծ պատասխանատուութիւններ կ'ստանձնէ ընծայեալը, ի՛նչ աղօթքներ ու մաղթանքներ կ'նուիրուին ընծայելոյն որպէս զի սրբանայ, արդարանայ, աճի ու զօրանայ Աստուածային շնորհաց մէջ։ Եւ ինչ ուխտեր ու խոստումներ կ'ընէ ան։

⁂ Շաբաթ երեկոյին սկսաւ քահանայական կոչումը։ Դուրեան Սրբազան զգեստաւորուած տաճարին աւագ սեղանին առջեւ ճիշդ կեդրոնը բազմած էր աթոռին վրայ, եկեղեցականներով շրջապատուած, երբ ընծայացուներն եկեղեցւոյ աւագ դռնէն ծնրադիր բերուեցան ձախ սեղանին մօտ, դպիրներուն «Նայեաց ի մեզ և ողորմեաց» ին. ողբալից շարականին երգեցման պահուն։ Սարկաւագը երբեմն ընդմիջելով շարականը, բարձր ձայնով եպիսկոպոսին կ'ուղղէր սա խօսքը «Հրամայեա՛ տէր, օրհնութեամբ ասել», մինչեւ որ պէս պէս օրհնութիւններէն յետոյ եպիսկոպոսը կ'պատասխանէր սարկաւագին «Հրամայեալ է ձեզ ի Տեառնէ խօսել։» Ձախ սեղանին վրայ, ուր կ'սպասէին ընծայացուները ծնրադիր, այժմու վանահայրական փոխանորդ և տեսուչն անոնց՝ միջնորդեց եպիսկոպոսին մօտ ու խնդրեց անկէ՝ իբրեւ խարտաւելակ ըսելով, «Շնորհազարդ սուրբ հայրապետ. որ ես հաստատեալ հովիւ հօտին Քրիստոսի, խնդրէ ի քէն մայրս մեր սուրբ Եկեղեցի, զի զՀայկ, զԱրշաւիր, զՄնուչաւան և զՀմայեակ սարկաւագունս՝ զորս ընծայէ քեզ, ձեռնադրեսցես մեզ ի քահանայ։» Եպիսկոպոսը կ'հարցնէր «Եւ գիտե՞ք զարժանաւորութիւն դորա. ի պարկեշտ ամուսնութենէ և ի սուրբ անկողնո՞յ է ծնեալ. և անչարա՞ է յամենայն անմաքուր գործոց. և է՞ արժանի այս սուրբ աստիճանիս. և վկայէ՞ք ըստ ձերոց աստուածասիրութեանդ։» Խարտաւելակը մինչ նպաստաւոր վկայութիւններ կուտար։ Ետքը եպիսկոպոսը սա ցնցող հարցումները կ'ուղղէր մէջ ընդ մէջ օրհնութիւններէ ու հարցումներէ յետոյ. «Եւ գիտէ՞ք թէ կամաւորութեամբ եկեալ է յայս կարգ և յօժա՞ր կամօք յանձն առնու զլուծ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. եթէ ի հարկէ հրաւիրողացն։» Նաև «Թողեա՞լ է զամենայն հոգս զբաղմանց աշխարհիս, և զնա՞ր սովորութեամբ կեալ։ Որպէս ասէ Տէրն մեր թէ որ ո՛չ թողու զհայր և զմայր զքոյր և զեղբայրս, նաև զանձն իւր, ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել։ Զի ո՛չ կարէք ասէ երկուց Տերանց ծառայել. զի որ ոչ թողու զայս ամենայն և առնու զխաչ իւր և գայ զկնի իմ, չէ ինձ արժանի։» Դարձեալ «Պահեա՞լ է զանձն իւր սուրբ և անարատ ի ծննդենէ մինչեւ ցայսօր։» Նոյնպէս, «Ունի՞ զուսումն Ս. գրոց, գիտութեամբ աստուածային օրինացն։ Զի որ ո՛չ գիտէ զգիտութիւն սուրբ գրոց, նաև ո՛չ զզօրութիւնն Աստուծոյ որ ի նմա՝ ըստ Աւետարանին, զի մի գուցէ թէ յանցանիցէ։ Որոց թողեալ էցէ զուսումն մանկութեան և մոռացեալ զուխտ աստուածեղէն։» Ներկայ հարցումներէն ետքն իւրաքանչիւր օրհնութեան վախճանը եպիսկոպոսին չուրջը գտնուող 20ի մօտ վարդապետներն ու քահանաները —ամենքն ալ չուրջառակիր— սարկաւագին առաջնորդութիւնով բարձրաձայն կ'երգէին «Եւ ես խաղաղութեան զՏէր աղաչեսցուք ընկալ կեցո և ողորմեա. օրհնեա Տէր»։ դպիրներն ալ ի դիմաց ժողովուրդին մինչ կ'եղանակէին «Եղիցի եղիցի»։ Եպիսկոպոսին սա վերջին հարցումը խարտաւելակին՝ ամէնէն նշանաւորն էր. «Կարո՞ղ է և յանձն առնո՞ւ ուխտել զհետ երթալ ընթացիցն Քրիստոսի։ Յաղքատութիւն, ի քաղց, ի ծարաւ, ի վիշտս, ի հալածանս, ի նախատինս, ի չարչարանս վասն Քրիստոսի. որպէս ասէ Տէրն մեր թէ՝ որ զիս պաչտեսցէ, զհետ իմ եկեսցէ։ Արդ, այսօրիկ են հետք Քրիստոսի, որպէս ցուցաք։» Չմոռնանք ըսել թէ այս վերջին հարցումներու միջոցին ընծայացուներն եպիսկոպոսին աջին ներքեւ հանգչած, սա օրհնածիր ու հայցողական աղօթքը կ'ընդունէին, «Նոյն օրհնութիւնն աստուածային աջոյն՝ հանգիցէ ի վերայ ձեր, պահելով զձեզ սրբութեամբ ի սպասաւորութիւն սուրբ Եկեղեցւոյ այժմ հետէ մինչեւ յաւիտեան։» Ընծայացուներն ալ ըստ կարգին խօսք տուին իրենց եղած հարցումներուն, թէ յանձն կ'առնեն ամէն դժուարութիւններ որ կ'պատահին իրենց, ու կ'ուխտեն կատարել այն ամէն բաներն Աստուծոյ կամքովն ու անոր զօրութիւնովը, որքան կարողութիւննին կ'զօրէ։ Յանձն կ'առնեն նաև որ հոգւոր ամէն պատրաստութիւններով առանց ձանձրանալու կատարեն աստուածային ծառայութիւններն և պիտի չզոհեն Աստուծոյ Ս. գործը՝ մարմնաւոր գործերու ու Նկատումներու։ Եպիսկոպոսը դառնալով ընծայացումներուն Ս. Երրորդութեան դաւանական խոստովանութիւններն լսել ու ետ գրէթէ անվերջ հարցումներով։ Հրամայեց չճանչնալ ու չդաւանիլ ջհերձուածողները, մինչ վարէն դպիրներն կ'երգէին «Նզովեալ եղիցի»։ Նզովքներու իբր 20ի չափ չարքը սա կերպով սկսաւ «Հրաժարիք և Նզովէ՞ք զԱրիոս Աղեքսանդրացին որ ոչ խոստովանեցաւ զԲնութեամբ միանալն ի մարմին՝ բանին Աստուծոյ և զՆոյն մի Քրիստոս»։ Իւրաքանչիւր հարցումներէ ետքը «Հրաժարիմք և Նզովեմք» կ'պատասխանէին ընծայացուները։ Վերջը, ըսաւ եպիսկոպոսը, «Նզովեալ և անիծեալ եղիցին ամենայն դասք հերձուածողաց, ի Հօրէ, ի յՈրդւոյ և ի Հոգւոյն սրբոյ ամէն»։ Դպիրներուն «Եղիցի եղիցի» յանկերգէն վերջ եպիսկոպոսը դարձեալ խօսք առնելով ընծայացուներուն ըսաւ «որովհետեւ հրաժարեցայք որդւոցն յամենայն չար հերձուածողաց, պարտ է ձեզ այսուհետեւ հետեւիլ և աշակերտիլ ամենայն ուղղափառ և աստուածաբան Հայրապետացն։» Դպիրներուն սա երգէն յետոյ «Յաւիտենակա՛ն ուղղափառ օրհնութեամբ եղիցի», եպիսկոպոսը դարձեալ սկսաւ հարցումներու 15ի չափ չարքը սա ձեւով «Աչակերտիք և հետևէ՞ք սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն և Ռէթէոսի վարդապետին»։ Ընծայացուներն «Աչակերտիմք և հետեւիմք»։ Դպիրներն «Յաւիտենական յիչատակն» ևն.։ Ետքը հաւատոյ ուղղափառ դաւանութիւնը կարդացին ընծայացուները։ Քահանայական կոչումն այս երկրպով մէկ ժամէն աւելի տեւեց ու լրացաւ։

⁂ Կիրակի առաւօտ (Յնս. 19) ժամու գիրքէն ետքը Դուրեան Սրբազան դարձեալ զգեստաւորուած ու շրջապատուած Տ. Ներսէս, Տ. Մկրտիչ, Տ. Բարգէն, Տ. Արսէն, Տ. Յովհաննէս, Տ. Թորգոմ, Տ. Մեսրոպ, Տ. Եղիչէ վարդապետներէն, ինչպէս նաև Տ. Եղիչէ, Տ. Պօղոս, Տ. Ղեւոնդ, Տ. Խորէն, Տ. Ռակի ու Տ. Սերովբէ քահանաներէն, սկսաւ հանդիսաւորապէս կատարել 4 ընծայացուներուն քահանայական ձեռնադրութիւնը։ Խարտաւելակը ձախակողմեան սեղանին առջեւ ընծայացուներուն մօտ կեցած խնդրեց եպիսկոպոսէն՝ ըսելով «Հայր սուրբ, խնդրէ ի քէն մայրս մեր Ս. Եկեղեցին զի զՀայկ, զԱրշաւիր, զՄնուչաւան և զՀմայեակ սարկաւագունս ի քահանայութիւն, սրբոյ Եկեղեցւոյ ի սպասաւորութիւն, ըստ վկայութեան անձանց իւրեանց և ամենայն ժողովրդեան», երեք անգամ եղանակուած։ Դպիրները ժողովուրդին կողմէ վկայեցին թէ «Արժանի են»։ Ետքը ընծայացուներն եպիսկոպոսին դարձան որ իր ձեռքերն անոնց գլխուն վրայ դնելով ի թիւ կարդաց «Աստուածային և երկնաւոր չնորհն» ևն. քարոզը։ Ձեռնադրութիւնը կ'աւարտէր եպիսկոպոսին սա խօսքերովը «Ես դնեմ ձեռս ի վերայ և դուք ամենեքեան աղօթս արարէք, զի արժանի լիցին սոքա զաստիճան քահանայութեան անարատ պահել առաջի սեղանոյ Տեառն Աստուծոյ»։ Բանի մը ընթերցուածներէ ետքը, եպիսկոպոսն ուրարներ փաթթեց անոնց՝ ուսընդանութ ձախէն դէպ աջ՝ ըսելով «Առէք զլուծ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զի լուծ նորա քաղցր է և բեռն նորա փոքրոգի։» Կարգ մը գիրքերէ, Աւետարանէ, քարոզէ, աղօթքէ ու շարականէ վերջ, «զգեստի» չարականը «Խորհուրդ խորին» երգեցին դպիրները, մինչ անկէ առաջ Ս. Պատարագի զգեստներուն իւրաքանչիւր մասերն աղօթքով ու օրհնութիւնով իրենց մատուցուելէ ետքն է որ այս անգամ նոյն չարականով իբրեւ պատարագիչ քահանաներ՝ բուրվառակիր սարկաւագներու առաջնորդութիւնով ի տես ժողովուրդին կ'ներկայանան եպիսկոպոսին առջեւ։

⁂ Ժամը 4½ էր երբ եպիսկոպոսը Ս. Միւռոնին աղաւնին բռնած իր ձեռք ու անուչիկ ձայնովը կ'երգէր «Առաքելոյ Աղաւնոյ» չարականը։ Ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը տակաւ կ'աւելնար ու ծայր աստիճանին կ'հասնէր։ Օծման չնորհաբաչխութեան օրհնեալ վայրկեանը սակայն գոհացուց ժողովուրդը վերջապէս երբ Դուրեան Սրբազան առաջին ընծայեալին անունը պարզեց՝ ըսելով «Օրհնեսցի օծցի և սրբեսցի ճակատ Տ. Պարգև քահանայի, այս նչանաւ Աստուծոյ»։ Միեւնոյն ատեն ստացան միւսներն ալ իրենց օծութեան անունները կարգով, 1. Հայկ սարկաւագ (Պօլսեցի) Տ. Պարգև։ 2. Արչաւիր սարկաւագ (Շ. Գարահիսարցի) Տ. Շաւարշ։ 3. Մնուչաւան սարկաւագ (Գուրունլէլէնցի) Տ. Շահէ 4. Հմայեակ Սարկաւագը՝ Տ. Պսակ քհնյ.։ Ետքը «ողջոյնի» համբոյրով չարունակուեցաւ Ս. Պատարագը։ Ձեռնադրութեան ու օծման արարողութիւններն ապահովապէս երկու ժամու չափ տեւած էին։

⁂ Կիրակի երեկոյին՝ ժամերգութենէն վերջ, դարձեալ եպիսկոպոսը Եմիփորոն հագած չուրջառազգեստ եկեղեցական դասով բոլորուած, աբեղայական վեղարի տուուչութիւն չնորհեց 4 նորընծայ քահանաներուն։ Նախ սաղմոս, գիրք, Աւետարան, ապա աղօթքներ կարդացուեցան։ Ետքը դարձեալ քանի մը տուն սաղմոսներ, վերջը Ամենասուրբ Երրորդութեան ուղղեալ աղօթք մը, յետոյ Անտոն Հրգնուորին չարականը կարդացուեցան և վերջապէս վեղարի օրհնութիւնը տեղի ունեցաւ, ուր եպիսկոպոսը կարդաց սա աղօթքը. չմոռնանք ըսել թէ նոյն միջոցին վեղարները 4 վարդապետներ բռնած էին 4 աբեղաներուն չուրջը բոլորած. «Աղաչեմք զքեզ Տէր Յիսուս Քրիստոս և խնդրեմք յառատ ողորմութենէդ քումմէ. զվերարկու մաքրութեան մերոյ որով և դու ծածկեցար խոնարհութեամբ և զճեւ զգեստուս զոր ետուն մեզ սուրբ հարքն մեր ի ցոյց խոնարհութեան և ուրացութեան աշխարհի, որով և ինքեանք կերպարանեցան. Դո՛ւ Տէր օրհնեա և զծառայս քո զՊարգև՝ զՇաւարչ՝ զՊսակ և զՇահէ, արժանի արա զգեստս սուրբ ունել ի գլուխ և քեզ վայելէ փառք իչխանութիւն և պատիւ այժմ ևն.»։ Աղօթքէն ետքը նորընծաներուն գտակները հանուեցան իրենց գլուխէն, եպիսկոպոսին մէկ խօսքովը «Հանցէ Աստուած զհին մարդն գործովք իւրովք»։ Սրբազանին հրամանին համեմատ Տ. Մկրտիչ, Տ. Ներսէս, Տ. Թորգոմ և Տ. Մեսրոպ վարդապետները վեղարներն հագցուցին աբեղաներուն, յետոյ «Ս. Խաչիւս» և «Պահպանիչ»։ Աւելորդ չըլլար երբ յիչենք թէ Արմաշու շրջականերէն ու Պոլսէն եկող ուխտաւորներու ընտրեալ ներկայութիւնն օծման չնորհաբաշխութենէն հոգեւորապէս մխիթարուեցաւ, հոգեկան ծարաւ մը գոհացնելով մասնաւորապէս կատարուած Ս. Պատարագի երկձայն երգեցողութենէն, որու փայլը մեծապէս կ'աւելցնէր Ատաբազարի երաժշտապետ Լեւոն էֆ. Չիլինկիրեան իր 5—6 հատ ընտիր երգիչ աշակերտներով։ Վարդապետներուն վկայութեան համեմատ վանքի տաճարին մէջ դպրեվանքցիներուն օրով կատարուած է՛ն ընտիր երգեցողութիւններէն մէկն էր որուն բացարձակ պատճառ կուտար Ատաբազարի երաժշտապետն իր խումբով, միանալով տեղւոյն երաժշտապետին հետ, որ առանձին պիտի չկրնար թերևս բաղձացուած արդիւնքն արտադրել դպրեվանքի աշակերտներով։ Չիլինկիրեան էֆ. քանիցս Դուրեան Սրբազանի գնահատութեան արժանացաւ թէ՛ եկեղեցական երգեցողութեանց պահուն և թէ վեհարանին մէջ կատարուած գիչերային ուրախութեանց առիթով եռաձայն քաղցրալուր երգեցողութեանց պահուն, ուր խօսուն չնորհակալութիւններ յայտնեց Չիլինկիրեանի։

Կիրակի օրն ամբողջ՝ նորընծաներուն անունները, երաժշտութիւնն ու Դուրեան Սրբազանի քարոզը, խօսակցութեան է՛ն տաքուկ առարկաներն էին։ Օծումէն վերջ խօսեցաւ Սրբազանն իր քարոզն յուզեալ չեչտերով, իր օծեալ սաներուն պարտականութեան վրայ։ Հին ու Նոր քահանայութիւններն իրարու հետ բաղդատելէ յետոյ, խօսքն ամփոփեց սա իմաստին մէջ թէ հին ուխտի Քահանայութիւնը պաշտօնէին անձն ու գործը բարձրացնելու վիճակ չունէր. ողջակէզներու մատուցումէ և ուրիչ կարգ մը նիւթական ծառայութիւններէ կ'բաղկանար, և ընդ միտս կատարեալ ըմբռնում մը չունէր հին քահանան իր պաշտօնին վրայ, մինչ Նոր ուխտի Քահանայութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Նիւթի պաշտօնը չէ ան. այլ հոգեւորներու ու սիրտերու բարձրութեան պաշտօնն է։ Նոր ուխտի քահանան ընդ միտս կատարեալ գիտակցութիւնն ու ըմբռնումն ունի իր պաշտօնին մասին. և ատով կը բարձրացնէ թէ՛ իր անձն և թէ միանգամայն իր պաշտօնը։ Քահանայական պաշտօնն իր վրայ ճչտող ու իրեն յարմարցնող քահանան երբեք տարբերութիւն չունենար ծիսակատար ու նիւթականացած հին քահանայէն, ևն.։ Ետքը, ժողովուրդին պարտականութեան վրայ ալ փոքր ինչ ակնարկելէ վերջ, իր սաները խրատեց անսայթաք ու անվեհեր չարունակել իրենց նոր պաշտօնը, որուն համար աղօթեց։ Երեկոյին քարոզ խօսեցաւ Տ. Բարգէն Ծ. Վրդ.՝ բնաբան առնելով Քրիստոսի Պետրոսին ակնարկած խօսքը. «Ի վերայ այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ», ըսաւ թէ ինչպէս երբեմն Քրիստոս իր գործիչներն ընտրեց տկար ու ճգճիմ մարդերէ, ու անոնց մէջ հաստատուն նկարագիր ու ազնիւ հոգի գտաւ ու անոնց վրայ հաստատեց իր Եկեղեցին, իբրև հաստատուն քարերու վրայ. այնպէս հիմա ալ կ'գտնուին ամուր Նկարագիրներ ու հաստատուն կամքեր աշխարհաւորացութեան ու անձնուիրութեան՝ ճգճիմ ու տկար մարմիններու մէջ, որոց վրայ հաստատուած պիտի մնայ Եկեղեցին Առաքելական սոյն յաջորդութիւնով։ Կ'նորհաւորեմ մեր այս եղբայրակիցներն որոնք իրենց նկարագրովն կուզան չատցնել մեր թիւը։ Նախատինքի ու թշնամանաց բաժիններն ալ պիտի տայ աշխարհ անոնց՝ ինչպէս մեզ տուած է. սակայն պիտի չկրնան ընկրկել ու նուաճել զանոնք. հաստատուն ու զօրաւոր պիտի մնան անոնք իրենց ամուր նկարագրին չնորհիւ, այն օծութիւնն զոր ընդունեցին անոնք մեր ու իրենց սիրելի վարդապետին՝ Դուրեան Սրբազանի ձեռքով, պիտի միացնէ զիրենք այն հիման վրայ մեր դարաւոր Եկեղեցին՝ որ կանգնած կ'մնայ Քրիստոսի ու անոր աշակերտներուն և Պետրոսներու, Պօղոսներու և Առաքելոց բոլոր յաջորդներուն հաստատուն նկարագիրներուն վրայ. Աստուած զանոնք զօրացնէ ի սիրտ և ի հոգի. ամէն։

Նորընծայ աբեղաներու ձեռնադրութեան ու օծման արարողութեանց միջոցին բոլոր սպասարկութիւնները մատուցին տեւելի Տ. Թորգոմ Ծ. Վրդ.՝ անոնց Տեսուչը, ուսուցիչն ու հոգածուն իբր 6 տարիներու չրջանին մէջ, նոյնպէս Մեսրոպ վարդապետը, աբեղաներուն ուսուցիչն ու վերջերս անոնց իբր բարոյական խնամածու տեսուչը։

⁂ Ձեռնադրութեան ու օծման այն վեհ աղօթքներուն, երգերուն ու անոնցմով նորընծաներուն վրայ դրուած աստուածային հրամաններուն ու պատուէրներուն մասին հարկ եղած խորհրդածութիւններն ընթերցողներուն կ'յանձնեմ։ Անոնք թող կարդան, հասկնան, ուսումնասիրեն, բաղդատեն անոնց հետ մեր եկեղեցականներուն այժմու ընթացքը, դիրքը, նկարագիրը, և յետոյ փութան իրենց մեղքերէն աւելի՝ եկեղեցականներու վրայ աղօթել։

ՍԵՐՈՎԲԷ ՔՀ. ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՆԵՐԸ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆԸ կորսնցուց իր առաջուան անվրդով, անայլայլ վիճակը, որով ամէնէն խոչոր ձախողուածներն անտարբեր կ'մարսէր։ Հիմա չատ ջղային դարձած է։ Ասլի չաբթուն Գերմանիոյ համար դող եկած էր։ Վերջին չաբթուն ալ Ռուսիոյ համար դող ելաւ, զի մի՛ գուցէ Ֆրանսական դրամագլուխները վնասուին պատերազմի երեսէն։ Ռուսիոյ դրամական հրապարակին անհեպատ կացութեան առջեւ, Ֆրանսացիք ջերմագին երախտագիտութիւն կ'յայտնեն վարչապետ և արտաքին գործոց նախարար Մ. Ռուվիէի՝ իր բոլոր այժմ դէմ դնելուն համար ռուսական նոր փոխառութիւններու կնքման ի Ֆրանսա։ Ռուսական արժէթղթերը վերջին ժամանակներս աւելի կորսնցան քան ամիսներ առաջուան մեծ պարտութեանց ժամանակ։ Ռուսիոյ Գանձարանին պահեստի ոսկեդրամէն վերջերս մաս մը գործածուեցաւ, և աւելի չգործածուելու համար, որոշուեցաւ 15 միլիոն ռուբլինի ներքին փոխառութիւն մը հանել, քանի որ արտաքին փոխառութիւն կարելի չէ։ Բայց նոյն իսկ ռուս սեղանաւորները կասկած ունին յաջողութեան, մինչև որ հաշտութեան համար վերջնական որոշում մը չտրուի։— Բարիզի Սակարանին մէջ օրուան դէպքն էր Սակարանական խոչոր գործեր ընող սեղանաւորի մը անձնասպանութիւնը։ Այս մարդուն գործելու կերպը ծայրէ ի ծայր խորդախութիւն էր, և սով հանդերձ մարդն երեսուն տարի ապրեր է Սակարանի մէջ վստահածով, և րէվոլվէրն այն ատեն իր քունքին ուղղեր է երբ ո՛չ միայն ինք ոչնչացեր է այլ և իրեն հետ ոչնչացուցեր է չատ միամիտներ որք խաբուեր էին իր լեզուէն ու իր ձեւերէն։ Այս սեղանաւորն 100ին 8—10 տոկոս կ'խոստանար իրեն աւանդ թողուած դրամներուն

կամ արժէթուղթերուն համար, որոնք, կ'ըսէր, Սակարանի անվրիպելի գործերու մէջ կ'չահեցնէր: Իբր թէ դրամն ու արժէթուղթ Սակարանի մէջ ապահով երաշխաւորութեամբ փոխ կուտայ եղեր հաշուեյարդարութենէ հաշուեյարդարութիւն, և Րէբօրէ ու Տէբօրէ կ'չահի եղեր: Րէբօր և Տէբօր օրինաւորապէս ճանչցուած գործողութիւններ են, ինչպէս անգամ մը բացատրեցինք յատուկ յօդուածով: Բայց այս մարդուն ըրածն անկէ տարբեր բան մ'էր. տհաճին չահադիտութեանց մէջ նետուած էր ուրիշի դրամը կամ արժէթուղթը գործածելով: Եթէ յանկարծ յաճախորդ մը իր թուղթերն ետ ուզէր, մարդն ուրիշի մը դրամովը կամ արժէթուղթովը կ'գնէր կուտար: Եթէ աժան գնէր, չահն իրեն վար կ'դնէր, եթէ սուղ կ'գնէր, վնասն ուրիշի վրայ կ'բեռցնէր: Բայց երբ ամենքը մէկէն կորաւ սակարանական վերջին տակնուվրայութեանց մէջ, սեղանաւորն հասկցաւ որ պիտի դատապարտուէր երկրին օրինաց առջև, և իր ձեռամբ գործադրեց իր դատավճիռը:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆԻՆ մէջ Մարոքի խնդիրը թէև աննպաստ կերպով ազդեց, և գիները կոտրեց, բայց վերջին տպաւորութիւնք լաւագոյն են: Վերջացող եօթնեկին գլխաւոր դէպքն եղաւ 3% Գերմանական Կայսերական արժէթուղթերուն մեծաքանակ ծախուիլը Բարիզէն: Հունգարիոյ Պետական արժէթուղթերն ևս մեծապէս ինկան՝ քաղաքական տակնուվրայ խնդիրներուն պատճառաւ ընդ մէջ Վիեննայի և Բէչթայի:—Պաղտատի Երկաթուղոյ Ընկերութեան երկրորդ տարեկան տեղեկագիրը կ'յայտնէ թէ 1904ի զուտ չահն եղաւ 783,117 ֆր.: Այս գծին առաջին հատուածը, Գոնեայէն Էրէյլի և Պուլկուրլու, բացուեցաւ 1904 Հոկտ. 25ին, և մինչեւ տարւոյն վերջը 69,417 ֆր. խառն հասոյթ տուաւ: Ուրեմն առ մէն մի քիլոմէթր տարեկան խառն հասոյթն եղաւ 1,858 ֆր.: Ուրեմն, 97,359 ֆր. երաշխաւորութեան գումար պիտի վճարուի Ընկերութեան ըստ պայմանագրութեան, հասոյթի որոշեալ քանակութիւնը կազմելու համար: Պաղտատի Երկաթուղոյ Ընկերութեան կողմէ փոխ տրուած 200,000 օսմ. լիրայի կանխավճարն հաւաքուած է Ընկերութեան:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆԻՆ մէջ Մարոքի խնդիրէն աւելի ռուսական զինուորական և սեղանաւորական աննպաստ լուրերն էին որ կշռեցին գործառնութեանց վրայ. զի ռուսական նախկին փոխառութիւններէն բաւական մաս մը Լոնտոնի սեղանաւորներուն քովն է:—Օրուան գլխաւոր խնդիրն է Ճարոնի կնքել ուզած 30 միլիոն ստերլինի նոր փոխառութիւնը, որուն ալ տոկոսը 4½ պիտի ըլլայ կ'ըսեն, և հանման գինն 90էն վար, իբր 88, բայց դեռ որոշուած բան չկայ: Վերջին լուրն այս է որ հաչտութեան բացարձակ վստահութիւն գոյանալէն ետքը միայն Ճարոն դիմում պիտի ընէ Արեւմուտքի հրապարակներուն: Լոնտոնի սեղանաւորական հրապարակին վրայ ընդհանուր կարծիքն է թէ Ճարոն պատերազմական տուգանքի թէ՛ իրաւունք ունի և թէ պէտք, և խոշորկէկ տուգանքի մը: Ապա թէ ոչ, ի վերջ պատերազմի իր գանձային վիճակը չատ ծանր պիտի ըլլայ: Եւ Ռուսիա դժուարութիւն պիտի չզգայ Ճարոնի պահանջած տուգանքը փոխառութեամբ մը ճարելու. զի երբ խաղաղութիւնն ապահովուի, Արեւմուտքի հրապարակները վստահ են որ Ռուսիա կրնայ քիչ քիչ կարգի դնել և մաքրել իր չփոթ պարագները:—Միջազգային Արեւմտեան և Ծ. Արեւելեան կացութեան անստուգութեանց պատճառաւ, Լոնտոնի դրամական հրապարակը կայուն վիճակ մ'ունի: Բայց ընդհանուր տպաւորութիւնն այս է որ եթէ Հաչտութեան վերջնական որոշումը տրուի, փոխանակագրի հրապարակը չատ պիտի դիւրանայ, գործերը պիտի բացուին, և տոկոսն ու դրամագեղչն աւելի հեշտ պիտի ըլլան:

ՄԱՆՉԷՍԴԸՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ վրայ օրուան խնդիրը բամբակին յարաճուն սղինն է: Անգլիացիք դեռ չեն համոզուած որ բամբակը սուղցնելու իրական պատճառ կենայ: Ցայտնի էր որ գինը բարձրացնողները կ'պնդեն թէ բուսնող բերքը պակաս պիտի գայ, և թէ արդէն աւրուելու վրայ է: Անգլիացիք ալ իրենց գործակալներն ունին Հարաւային Նահանգաց մէջ, և կ'ըսեն թէ իրենց լուրերն այնքան աննպաստ չեն: Ընդհանրապէս, ամերիկեան Կառավարութեան պաշտօնական տեղեկագրին կ'վստահուի, բայց դեռ անիկա լոյս չտեսած, Նիւ Եօրքի Սակարանին մէջ բամբակը բարձրացնողները կ'յայտարարէին թէ Բամբակը պիտի բարձրանայ ինչ որ ալ ըլլայ Կառավարութեան տեղեկագիրը. (The market will advance whatever the Government report may be.) Ինչպէս երկու տարի առաջ Սըլլըի դէպքին ատեն, այս անգամ ալ բիրտ այժմ է որ կ'գործէ բամբակի գնոյն վրայ, չահադէտներու խմբակի մը դիտմամբ սուղցնելով դրամ չահելու մարմաջը: Եւ այս անգամ ալ նոյն silly Սըլլին է (Sully) Սէնթ-Լուիսին հոգին. զի թէպէտ երկու տարի առաջ սնանկացաւ, բայց առնելիքառնողներուն հետ կարգադրութիւն մ'ընելէն ետքը, նորէն հոգի առաւ:

⁂ Այս Բչ. ի Նիւ Եօրք հրատարակուեցաւ կառավարական նոր տեղեկագիրը, որ բերքին վիճակն 77 առ 100 կ'ենթադրէ: Անմիջապէս, բամբակի Սակարանը տակնուվրայ եղաւ: Գուշակութենէն աւելի աննպաստ էր տեղեկագիրը: Ամէն ոք գնել սկսաւ: 10 վայրկենի մէջ, լիպրան 10 փարա վրայ դրաւ, այսինքն՝ հակը վեց մէճիտիյէ: Ա՛լ աւելի յուզումնալից էր Նիւ Օրլէանսի բամբակի Սակարանը: Աղմուկ, հրմշտուկ, պոռչտուք, ցատկռտուք, աթոռներ կոտրած, բազրիքներ ու բազուկներ տեղէն խախտած, զի չէին գոհանար սանդուխէն ելնելով իջնելով, բազրիքներուն վրայէն կը ցատկէին՝ երկվայրկեան մը առաջ գնել խնդրողները: Հոն ալ 10 վայրկեան ետքը կառավարական տեղեկագրին ծանուցումէն, լիպրան մէկ քէնի կամ հակն երկու անգլ. ոսկի վրայ դրաւ: Այս խառնաչփոթութեան նմանը գտնելու համար պէտք էր երթալ 1903ի Սըլլիի խաղամոլութեան օրերը: Երկու ժամ չարունակ բամբակ գնուեցաւ թէ՛ ներկայից թէ բացակայից կողմէ:

⁂ Բամբակի եգիպտական բերքը լաւ կ'բուսնի, և Նեղոսի ջրով ոռոգումը կանոնաւոր ընթացքի մէջ է: Գալով Հնդկաստանի բերքին, պարբերական անձրևն յաջողապէս սկսած է և Պոմպայ հասած է արդէն: Թէև այս տարի ուշ սկսաւ եղանակին անձրևը, բայց կ'ըսուի թէ ուշ սկսող անձրևը չատ հեղ աւելի նպաստաւոր հունձք յառաջ կ'բերէ քան կանուխ սկսող անձրևը:—Մանչէսդըրի մէջ ամերիկեան բամբակով մանած չինող գործարանատէրները կ'տեղեկացնեն թէ գնորդներն արդի բարձր գներով ապսպրանք տալու չեն յօժարիր: Շատ դոյզն բարձրացում միայն կարելի եղաւ գներուն վրայ, գործ ընելու համար, այն ալ չափաւոր քանակութեամբ: Լիպրային ¼ քէնայէն աւելի չէ: Եգիպտական բամբակով գործուածներն աւելի աղէկ կ'ծախուին այս պահուս: Ամերիքեան կտաւի վաճառումները նուազ են ալզութեան պատճառաւ: Հնդկաստանի և Չինաստանի համար աշխատող գործարանները, որք մեծամասնութիւնն են, ինչպէս նաև նոյն ճիւղին վրայ աշխատող վաճառականները նոր գործ չեն ըներ, զի գիները կարեւոր չափով մը վրայ դրած են: Ամենօրեայ պէտքին համար թեթեւ յաւելումով մը գործ կ'ըլլայ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ վրայ օրուան կարեւոր դէպքն է չինացի վաճառականներուն որոշումն ամերիկեան ապրանք չգնելու չծախելու, ի փոխարինութիւն ամերիկեան Կառավարութեան այն կարգադրութեան որով խստագոյն ձևով ի գործ կ'դնէ Չինացիներն Ամերիկա չընդունելու օրէնքը: Բամբակեղէնի վրայ գործ ընող ամերիկեան գործարաններն ու վաճառականները մանաւանդ չատ հոգ կ'ընեն: Չինաստան ապրանք ղրկող ամերիկացի կարգ մը վաճառականներ Ուաչինկդընի գացին, բամբակի մեծ գործարանատէրներու ներկայացուցիչներուն հետ ժողով կազմելու, այս պատահմունքին դիմաց ճարմարան մը խորհելու համար: Նիւ Եօրքի «Վաճառականաց Ընկերակցութիւնը» կարգ մը որոշումներ քուէարկեց, որով Ծերակոյտէն կ'խնդրէ ջնջել արդի օրէնքը, և նոր դաշնագիր մը կնքել Չինաստանի հետ, այն սկզբունքով որ չինացի բանուոր անբաղձալի տարրերը մերժելու կարգադրութեան Չին հաւանի, իսկ Մ. Նահանգաց Կառավարութիւնն ընդունի միւս դասակարգերու պատկանող Չինացիներուն գործ ընելն և բնակութիւն հաստատելը Մ. Նահանգաց մէջ:—Չին այս պահուս չատ պղինձ կ'գնէ Ամերիկայէն: 1904ի վերջին ամիսներուն մէջ 5,000 թօնօ գնած էր, և 1905ի հինգ ամիսներուն մէջ 28,000 թօնօ առաւ, և մինչև Հոկտ. 1 պիտի առնայ նաև 20,000 թօնօ: Նոյն պահուն Չին Ճարոնէն ու Աւստրալիայէն կ'գնէ 35,000 թօնօ պղինձ: Ուրեմն, մէկ տարուան մէջ Չին 88,000 թօնոյի պէտք ունեցեր է: Ամէն ոք կ'հարցնէ թէ «Չին ի՞նչ պիտի ընէ այսչափ պղինձ»:—Չինաստանի մէջ պղինձ գործող մեծ գործարաններ չկան, և թէպէտ ըսուեցաւ թէ պղինձ դրամ պիտի կոխուի, բայց հիմակ ասոր ալ չեն հաւատար, զի գնուած քանակութիւնը չատ մեծ է ատոր համար ալ, և տարիներ պէտք են այսքան մեծաքանակ պղինձի սթօք մը դրամի վերածելու:

ՔԱՓՈՒՐԸ կամ ՔԵԱՖԻՐԻՆ գերազանցօրէն ճարոնական ապրանք մ'է: Ճարոնէն այս դեղանիւթին արտածումը նուազած ըլլալով, ամէն կողմէ եղած հարցումներուն պատասխան մը հրատարակեց Նիւ Եօրքի ճարոնական ընդհանուր հիւպատոս Մ. Ուչիդա: Կ'ըսէ թէ արդարեւ 1905 ապրիլին վերջացող 10ամսեայ չրջանին մէջ Մ. Նահանգները բերուած քափուրը 631,072 լիպրա պակաս է քան նախընթաց 10ամսեայ չրջանին մէջ, բայց պատճառը պատերազմը չէ, և Ճարոն տուրք դրած չէ արտածման վրայ, քափուրի զատ տեսակներուն գինը բարձրացնելու հաչիւով, այլ այս ապրանքը պակսած է թէ՛ բուն Ճարոնի մէջ և թէ Ֆորմոզայի մէջ: Ի Ֆորմոզա քափուրի մշակութեան յատկացեալ վայրերը ջուր կոխեց արտաքոյ կարգի սաստկութեամբ, և կղզիին բնիկ ցեղերուն հետ ծագած դժուարութիւնք այս ապրանքին մշակութեան և արհեստագործութեան արգելք եղան: Ճարոնի մէջ քափուրը պետական մենավաճառ եղաւ, և Կառավարութեան վճարած գինը նուազ էր քան առաջուան հրապարակի գինը, ուստի Քօպէի գործարանատէրները նուազ արտադրեցին: Ճարոնի Կառավարութիւնն որոչեց քափուրի չատ մը նոր ծառեր տնկել, արտադրութիւնն աւելցնելու և օտար հրապարակներուն պէտքերը գոհացնելու համար:

ԳԵՐՄԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ մեծ յոյս դրած էր կարեւոր ապսպրանքներ ընդունելու Ճարոնէն, բայց Միքատոյին Կառավարութիւնն Անգլիոյ և Ամերիկայի տուաւ և պիտի տայ ամէնէն սուղ և ամէնէն մեծաքանակ ապսպրանքները: Այսու հանդերձ, այս օրերս 188 լօքօմօդիվ ապսպրեց ի Պերլին Արթուր Քօբէլի «Թեթեւ Երկաթուղիի Ընկերութեան», եօթն միլիոն մարք արժողութեամբ:

⁂ Համպուրկի «Քոզմոս» չոգենաւային ընկերութիւնն երեք նոր և մեծ չոգենաւ գնելու պէտք ունենալով, 8,000 թօնօնոց նաւ մը գնեց անգլ. Արմսդրօնկ Ուիդուորթ ընկերութենէն, և ուրիչ նմանօրինակ նաւու մը չինութիւնն ապսպրեց անոր, և 7,000 թօնօնոց նաւ մը գնեց Սընտըրլէնտի անգլ. գործարանէ մը:

ՀԱՐԱՒ-ԱՓՐԻԿԵԱՆ թուղթերուն համար Բարիզէն կ'գրուի թէ վերջին եօթնեկին մէջ չատ անկում պատահեցաւ, զի փոքր Տուներ հաչուեյարդարութեան պարտաւորուեցան և ունեցածնին հրապարակի վրայ թափեցին, որովհետեւ Բարիզի մեծ դրամատունք և սեղանաւորք այժմ կ'մերժեն դրամ փոխ տալ հանքային թղթոց վրայ: Լոնտոնի մէջ այս թղթոց վրայ գործ ընող Տուն մը դժուարութեան մէջ ինկած ըլլալով, գիները չեն բանուած:

ԲԱՐԻԶԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ մտահոգ է Գերմանիոյ յարաբերութեանց վիճակին վրայ: Թէև ո'չ ոք լրջօրէն պատերազմ կ'գուչակէ, բայց վստահութիւնը խախտած է, մանաւանդ մանր վաճառականութեան չրջանակներուն մէջ, ուր աղմկայոյզ մամուլի գրածներուն աւելի կարեւորութիւն կ'տրուի: Արեւելեան Ֆրանսայի մէջ, սահմանագլխին մօտ երկիւղ կ'տիրէ դեռ, և ո'չ ոք նոր գործ ընել, կամ մեծաքանակ յանձնառութեան տակ մտնել կ'յօժարի:

⁂ Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը նոր օրէնք մը հաստատեց խարդախումները և ուտելեաց ու ըմպելեաց կեղծարարութեան դէմ: Կ'յուսացուի որ Ծերակոյտն ալ ի մօտոյ պիտի վաւերացնէ: Օտարներն ալ պիտի հնազանդին այս օրէնքին, բայց առաջին կարգի ուտելիք և ըմպելիք արտադրող օտարներուն ապրանքները պիտի պաչտպանուին խարդախման և կեղծարարութեան դէմ: Երեք ամիսէն մէկ տարուան բանտարկութեան և 100 ֆր.էն 5,000 ֆր. տուգանքի պիտի ենթարկուին անոնք որք փորձեն կեղծել զինք ո' և է ապրանքի, նմանցնելով տեսակը, էական մասերը, բաղադրութիւնը կամ պարունակութիւնը: Եթէ գործածուած ըլլան կեղծ կշիռներ ու չափեր, կամ այնպիսի հնարքներ որով խառնուրդի մը վերլուծումը (անալիզը) խեղաթիւրուի, բանտարկութիւնն երկու տարի պիտի տեւէ: Իսկ եթէ եղած խարդախումը վնասաբեր է մարդոց կամ անասնոց առողջութեան, բանտարկութիւնն երեք ամիսէն երկու տարի և տուգանքը 5,000էն 10,000 ֆր. պիտի ըլլայ:

ԼՈՆՏՈՆԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԷՆ տրուած լուրերուն նայելով, 1905ի առաջին վեցամսէին մէջ առեւտրական գործառնութիւնք այնքան գոհացուցիչ չեղան, մինչդեռ յունուար և փետրուար ամիսներուն մէջ երեւցած գործունէութիւնէն աւելի կ'գուչակուէր Յունիս 30ին վերջացող վեցամսէին համար: Առջի երկու ամիսներուն այն վառ կենդանութենէն ետքն ընդհանուր հանդարտութիւն տիրեց: Բայց տարւոյն երկրորդ վեցամսեան լաւ կ'բացուի, այլ և այլ ուղղութեամբ յաջող գործեր յուսացնելով:—Ցորենի հրապարակը չատ վրդովեցաւ, և գիները վրայ դրին, զի կ'ենթադրուի թէ Ռուսիա այս տարի յուսացուածին չափ բերք պիտի չտայ:—Բամբակը վրայ կ'դնէ Նիւ Եօրքի չահադիտութեան բերմամբ, և Սթօքին գինը 1904 Նոյմ.էն ի վեր այս չափ բարձր չէր եղած: Գործերը դժուար են մանածի եւ կտաւի վրայ:—Բուրդին գնումը լաւ է, եւ գինը գոհացուցիչ: Գործածուած բուրդի համար ապսպրանքները լաւ են, թէեւ խամ բուրդը գործածուածէն աւելի խնդրանք ունի:—Երկաթի հրապարակը զօրաւոր է: Արտածումը նախորդ ամիսէն աւելի եղաւ: Յունիս ամսոյ մէջ Բրիտանի նաւագործարանք 39,620 թօնօ տարողութեամբ առեւտրական նաւ չինեցին ընդ ամենայն, և 20,000 թօնոյի համար նոր ապսպրանք առնուեցան: Կալլէսի թիթեղի գործարանք ոմանք պիտի դադրեցնեն արտադրութիւնը, խնդրանքի նուազութեան պատճառաւ: Հանքածուխին գինը դէպ ի վար է: Քօք ևս հանդարտ է, բայց գինն անփոփոխ է: —Շաքարին գալով, նոր բերքը չատ յաջող երեւնալուն, գինը կոտրեցաւ: Այս տարի չաքարի մեծ կեդրոններուն մէջ գինն այսքան վար չէր եղած: Խահուէն հանդարտ. թէյ՝ հաստատ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. — Թայմզի բարիզեան թղթակիցն հետեւեալը կ'հեռագրէ Յուլիս 3 թուով.—«Մ. Ժիւլ Տըլաֆօս ուրիչ կարեւոր յօդուած մը հրատարակեց Էքօ տը Բարի-ի մէջ, որ խորունկ տպաւորութիւն յառաջ բերաւ: Մ. Տըլաֆօս կ'ըսէ թէ Ֆրանսա յօժար է Գերմանիոյ հետ համաձայնութեան մը յանգելու, որովհետեւ Ֆրանսա հաչտութեան կ'ցանկայ. միայն թէ Ֆրանսա չէ կարող զիջանիլ Գերմանիոյ, որովհետեւ այդ պարագային մէջ կրնայ իր չահերուն հակառակ պատերազմներու մէջ մտնել: Այնուհետեւ Մ. Տըլաֆօս կ'քննէ սա խնդիրը թէ Գերմանիա ի՛նչ կէտի մէջ կրնայ յանցաւոր գտնել Ֆրանսան, Մարոքեան խնդրին առթիւ: Պատասխան.— ոչ մէկ կէտ: Գերմանիա ուզեց որ Մարոքի հողային ամբողջութեան ձեռք չդպցուի, Մարոքի անկախութիւնն անայլայլ մնայ և «բաց դրան» քաղաքականութիւնն յարգուի: Բայց այս երեք պայմաններն ալ արդէն ընդունուած են անգլեւֆրանսական համաձայնութեան մէջ: Սխալ է կարծել թէ այս համաձայնութիւնը փոխեց Մադրիտի Դաչնագրին տրամադրութիւնները: Դարձեալ ճիշդ չէ թէ Մարոքի ֆրանսական դեսպանը Ֆէզի Սուլթանին ներկայացաւ իբր լիազօր պատուիրակ Եւրոպայի: Ասոնք նպատակաւոր յերիւրանքներ են, որք հրապարակ հանուած են մարոքեան վէճն արծարծելու համար: Այնուհետեւ Մ. Տըլաֆօս կ'խօսի սա խնդրին վրայ թէ ինչո՞ւ համար Մ. Տելքասէ պաչտօնապէս Գերմանիոյ չհաղորդեց անգլեւֆրանսական համաձայնութեան պատճէնը, ինչ որ թերացում մը նկատուեցաւ նախկին արտաքին գործոց նախարարին համար: Մ. Տըլաֆօս ի պաչտպանութիւն Տելքասէի կ'ըսէ թէ ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ ուրիչ ո և է չահակից Տէրութեան չէր հաղորդուած անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը, որովհետեւ հարկ չկար: «Գերմանիոյ բուն դիտումն էր զմեզ հեռացնել Անգլիայէն, որովհետեւ անգլեւֆրանսական մերձեցումէ կ'վախնայ Գերմանիա:»

⁂ Այս մասին Տէյլի Թելէկրաֆի բարիզեան թղթակիցն ալ հետեւեալը կը գրէ.—Շահեկան է աչքէ անցընել հետեւեալ պայմանները, որոց վրայ համաձայնութիւն գոյացաւ ընդ մէջ Ֆրանսայի և Գերմանիոյ.—(1) Մարոքի հողային ամբողջութիւնը պիտի պահպանուի: (2) Մարոքի անկախութեան դէմ ո և է ոտնձգութիւն պիտի չըլլայ: (3) Մարոքի և Տէրութեանց միջեւ կնքուած բոլոր դաչնագիրներն և պայմանագրութիւններն իրենց ոյժը պիտի պահեն: (4) Անգլիոյ և Սպանիոյ հետ Ֆրանսայի կնքած համաձայնութիւնները պիտի յարգուին: (5) Նկատողութեան պիտի առնուի Մարոքի մէջ Ֆրանսայի մասնաւոր դիրքը՝ իբր սահմանակից Տէրութիւն Մարոքի: Միւս խնդիրներն երկրորդական կարեւորութիւն ունին: Տարակոյս չկայ թէ բոլոր այս կէտերը նկատողութեան պիտի առնուին գումարուելիք դեսպանախորհուրդին կողմէ: Կարելի է ըսել թէ Մարոքեան խնդիրը «բազում աղմուկ վասն ոչնչի» եղաւ: Գերմանիա այսչափն առանց աղմուկի ալ կրնար ձեռք ձգել: Բայց, ինչպէս գերման առաջնակարգ դիւանագէտներէն մէկ քանին ալ անկեղծօրէն յայտնեցին, Մարոք պատրուակ մ'է լոկ Գերմանիոյ համար, թէպէտ Գերմանացիք այսօր իրենց լեզուն փոխած են և այլեւս անգլեւֆրանսական համաձայնութեան կծու ակնարկութիւններ չեն ըներ: Դէպքերը ցոյց տուին թէ այդ համաձայնութիւնն աւազի վրայ հիմնուած չէ և այսօր չատ աւելի ուժովցած է վերջին խնդիրներուն ուղղակի հետեւանքովը: Մեր կարծիքով, Մարոք պատրուակ մ'էր լոկ, բայց Գերմանիա զգալով որ անխորհուրդ քայլ մ'առաւ, հիմա կ'ջանայ իր նահանջի գիծը պահպանել: Գերմանիա ապարդիւն գոհունակութիւնը պիտի ունենայ դեսպանախորհուրդը գումարել տալու, որուն մէջ Ֆրանսայի Մարոքեան քաղաքականութեան վնասել կարելի չպիտի ըլլայ, և Գերմանիա՝ կամայ ակամայ՝ գոհ պիտի ըլլայ արդիւնքէն: Այս պահուս Բարիզի մէջ այլեւս մտքերն հանդարտած են, թէպէտ յառաջիկային ծագելիք պատահականութիւնները դեռ կ'չարունակեն զբաղեցնել միտքերը: Բոլէչ ֆրանսական թերթը Քէօլնէն հետեւեալ հեռագիրն ստացաւ, որ խիստ ուչագրաւ է. — Հաւաստի աղբիւրէ կ'տեղեկանամ թէ անցեալ չաբաթու Քէօլնի, Մայանսի, Վիսպատընի և Ֆրանքֆորդի պահակազօրքերը ստացան իրենց լիակատար պատերազմական պէտքերը և պաչարները: Ասկէ հետեւցուցինք թէ ամէն վայրկեան պատերազմի հրամանը կրնար գալ: Շատ կարելի է որ ուրիչ տեղեր ալ միևնոյն միջոցները ձեռք առնուեցան, թէպէտ ես տեղեկութիւն մը չկրցայ ստանալ: Այս առթիւ հանրապետական մարդու մը ըսաւ ինձ. «Այնպէս կ'կարծէի թէ անցեալ չաբթու պատերազմ պիտի ծագէր:» Ուրիչ պարագաներ ալ կ'հաստատեն թէ կացութիւնը չատ փափուկ էր:

ՔՈՆՔՈՐՏԱՅԻՆ ՋՆՋՈՒՄԸ.—Թան իր Ցլա. 5ի թիւին մէջ հետեւեալ խմբագրականն հրատարակած է Քոնքորտայի ջնջման և Եկեղեցւոյ ու Պետութեան բաժանման քուէարկութեան վրայ.—«Երեսփ. Ժողովն երէկ քուէարկեց Եկեղեցւոյ և Պետութեան բաժանման օրէնքը: Չենք կրնար— ինչպէս այն վաճառականն որ կ'կորսնցնէր երբ փոքրաքանակ կ'ծախէր, բայց վնասը կ'հանէր երբ մեծաքանակ ծախէր—յայտարարել թէ սքանչելի կ'գտնենք ամբողջութիւնն այն տրամադրութեանց, որոնցմէ չատին դէմ պայքարեցանք առանձին: Մանաւանդ մեք կարծիքնիս փոխեցինք այս պայքարին վրայ: Ինչպէս բոլոր դասական հանրապետականները, մեք ալ այնպէս կ'կարծենք թէ ազատ Պետութեան մէջ, ազատ Եկեղեցին իտէալ բան մ'է, ինչպէս ըսած է նչանաւորն Քավուր: Բայց չէինք կարծեր որ Քոնքորտան այլ եւս կատարած լմնցուցած ըլլայ իր գործը: Քոնքորտան նախկին վարչութեանց օրով մեծ գործ տեսաւ, բայց Հանրապետութիւնը, այսինքն այն որ քաղաքականութիւն և կրօնք պիտի զատէր իրարմէ, չփորձեց թէ Քոնքորտան օգտակար պիտի ըլլա՞յ: Այս փորձը մերժուեցաւ մեզ, և պատճառն այն է որ մենք կրօնական խաղաղութիւն ունեցած չենք, ծայրայեղ աջակողմեանք և ծայրայեղ ձախակողմեանք միչտ խնդրոյ տակ առին և նոյն իսկ վըտանգեցին խղճի սրբազան իրաւունքները: Հակառակ այս ամէնուն, Քոնքորտան կը մնար և կ'ապահովէր խաղաղութիւնը: Տեսնուեցաւ թէ ի՛նչ էր Քոնքորտային արժէքը, մինչ փորձ կ'ըլլար զայն ջնջել: Հանրի տը Վալօա հետեւեալ խօսքերն ըսաւ Պալաֆրէի դիւանին առջեւ. «Չենք կարծեր որ այսքան մեծ մարդ մ'էր»: Քոնքորտային դամբանականը Մ. Բրիանի խօսած ճառին մէկ քանի անցքերուն, և Երեսփ. Ժողովոյ բոլոր վիճաբանութեան և խօսուած ճառերուն մէջ է: Ամէն նոր դժուարութեան առջեւ գաղափար մը կը ներկայանայ միտքերու.—«Այս դժուարութիւնը հաճոյքով կ'սահեծուի: Ի՞նչ չահ հին դժուարութեան տեղ նոր և յաճախ երկու նոր դժուարութիւններ դնել:» Ասիկա պատճառ մը պէտք էր ըլլար որ բաժանման այնքան վնասաբեր գործին չձեռնարկուէր: Քոնքորտային ջնջումն ստուգիւ մ'է անծանօթին մէջ: Ամէն բանի առջեւ անծանօթ է, բայց զանց առնուեցաւ ճանչնալ ինչ որ կարելի էր և ինչ որ պէտք էր, այսինքն երկրին կարծիքը: Մ. Բրիան երէկ ըսաւ թէ ի սկզբան Պետութեան և Եկեղեցւոյ բաժանման խնդիր չկար: Ուրեմն այս անտարբերութիւնը մէկէն ի մէկ չինուեր է: Ուրեմն չէ սպասուեր որ երկիրն յայտնէ իր կարծիքը, ընդհանուր քուէարկութեամբ: 300 երեսփոխաններ աճապարեցին Նաբոլէոնի հաստատած գործը: Ասիկա ծանրակչիռ արարք մ'է, և Եկեղեցւոյ ու Պետութեան բաժանումը խորհրդարանական խիզախ արարք մ'է: Մենք պատասխանատու կ'ճանչնանք զանոնք որ զայս ըրին, բայց պէտք է գիտնալ թէ Երեսփ. Ժողովոյ անդամներէն ոմանք մեծ առաւելութիւն մը ձեռք ձգեցին չփոթ կացութենէն: Դաժնի վստահ չըլլալով թէ երկրին զգացումն ի՛նչ էր, նախկին ծրագիրը բարեփոխուեցաւ: Ասիկա քիչ մը դժուար եղաւ, իրաւ է, բայց առանց փառքի ալ չեղաւ: Մ. Ռիպօ այս պայքարը մղեց հանճարեղ կերպով մը և հեղինակօրէն, ու այնպիսի ճարպիկութեամբ մը զօր գովեցին նոյն իսկ իր հակառակորդները: Հանրապետական ձախակողմին մէջ, իր բռնած դիրքով, այս կուսակցութիւնը կրնար ի դերեւ հանել օրէնքը կամ փոխել անոր նկարագիրը: Ասիկա տեսնուեցաւ Մ. Մ. Ժոռէ Լէյկի, Բայօի, Նուլէնսի, եւն. ազդու և չատ անգամ իրաւացի միջամտութեամբ: Այս միջամտութեան չնորհիւ էր որ օրէնքին մէջ մտան այն մէկ քանի էական բարեփոխումները, որ քիչ մը տանելի ըրին զայն: Մ. Արիսդիտ Բրիանի ճապուկ ընթացքը նպաստեց այսպէս ըլլալուն, բայց վիճաբանութեան ոգիզը օրէնքն այլապէս կը ներկայանար: Բաժանման օրէնքին բարեփոխումն եղաւ ուղղադատութեան մասնակի յաղթանակ մը, և մեծ ու դժուարին ճիգերու իրաւացի վարձատրութիւն մը:»

ՃԱՐՈՆՑԻ ՀԻՒՐԵՐՆ Ի ԼՈՆՏՈՆ.—Լոնտոնի ճարոնական դեսպանատան զինուորական կցորդ՝ հրամատար Մաքօտօ Քազուրայի հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Արիզուկավա իչխանին և իչխանուհւոյն և վաթսուն հրաւիրեալներու: Սավոյ պանդոկին մէջ այս առթիւ յատկապէս «ճարոնական պարտէզ» մը կազմեցին, ասով մասնաւոր պատիւ մ'ընելու համար Ճարոնցի հիւրերուն, որք Թօքիոյի և Քիօդօի գեղեցկատեսիլ պարտէզներուն մէջ գտնուելու պատրանքը պիտի ունենային: Անգլիական ըմբռնումով պարտէզի մէջ հացկերոյթ տալ, կ'նչանակէ ճաչել վարդերու և յասմիկներու մէջ. բայց ճարոնական սովորութիւնը տարբեր է: Սավոյ պանդոկի պարտէզին յարդարիչը ձեւացուց մանրանկար ճարոնական դաչտավայր մը, ուր ժայռեր և գետեր, բլուրներ և հովիտներ ու անտառի ծառեր կ'երեւային, այնպէս որ ճարոնական հողի վրայ գտնուելու պատրանքը կատարեալ կ'ըլլար: Հացկերոյթին մէջ գործածուած պնակներն ու թաղարներն իսկ իրենց վրայ ունէին ճարոնական դաչտանկարներու պատկերներ, ուր գետը, հովիտը, լեռը, կամուրջը, ճարոնական տաճարը, վերջապէս ամէն ինչ որ ճարոնական է, իր տեղն ունէր: Կերակուրներն ալ ճարոնական էին, միայն սեղանն ու աթոռներն եւրոպական, որովհետեւ արեւմտեան տարազով դժուար է նստիլ ճարոնական սեղան մը:

ՆԱԽԱԳԱՀ Մ. ԼՈՒՊԷ Բարիզի Տանդէ փողոցին մէջ տարեկան 240 օսմ. լիրա վարձքով տուն մը բռնեց, որով վերջնականապէս որոչուած է թէ յառաջիկայ Փետրուարին, երբ լրանայ իր նախագահական չրջանը, այլ ևս գործէ պիտի քաչուի: Մ. Լուպէ պիտի բնակի Բարիզի ամէնէն վաղեմի փողոցներէն մէկուն մէջ. իր պզտիկ որդին քիչ ատենէն Սորպօնի ընթացքն աւարտելով պիտի գայ հօրը քով մնալու: Մ. Լուպէի վարձու բնակարանը թէպէտ գիտական նորագոյն դիւրութիւններով օժտուած է, բայց պերճաչուք չէնք մը չէ ամենեւին:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ ԾՈՎԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ.—Տէյլի Թելէկրաֆի Թօքիոյի թղթակիցը հետեւեալը կ'հեռագրէ Յուլիս 3 թուով.—Հիրոչիմայէն հասած մասնաւոր հեռագիր մը կ'ծանուցանէ թէ ծովակալ Նէպոկադով բաւական ատենէ ի վեր ռուս կայսրէն պատասխանի կ'սպասէր իր անձնատուութեան պարագային նկատմամբ: Դեռ երէկ Բեդերսպուրկէն հեռագիր մ'ստացաւ, որով Նաւային Սպայակոյտի պետն երկու բառով կ'յայտնէր թէ իր խնդրանքներէն ոչ մին ընդունուած է: Ծով. Նէպոկադով մեծ յուսախաբութեան մէջ ինկաւ: Հետեւաբար ինք և իր եղբայրակից սպաները չպիտի կարենան Ճարոնի պատուոյ խօսք տալով Ռուսիա վերադառնալ: Ռուսք իրենց հետ ունին աննչին քանակութեամբ բեռ և կահկարասիք, որք 20 թօնօ կ'կչռեն: Ճարոնցիք մեծ ազնուութեամբ խնամեցին Ծով. Նէպոկադովը: Նինօչիմա գացած ատենն ալ (Հիրոչիմայի մօտ կղզի մը), իրեն թոյլ տրուեցաւ սուրը կրել. այս պարագայէն չատ գոհ մնաց Նէպոկադով, որ զուարթութեամբ կ'խօսակցէր: Երբ Նինօչիմա հասաւ, ռուս ծովակալը խնդրեց որ Ռուսիայէն իր հասցէին եկած ո եւ է հեռագիր անմիջապէս իրեն յանձնուի: Երբ լսեց թէ զինքը Քիօդօ պիտի տանին, ըսաւ թէ Ռուսիա դառնալէ առաջ մեծ ուրախութեամբ կ'ուզէ տեսնել ճարոնական գեղեցիկ երկիրները: Այս խօսքերէն մէկ քանի ժամ ետքն էր որ հասաւ Սպայակոյտի Պետին ֆրանսերէն լեզուով ղրկած հեռագիրը, որմէ Նէպոկադով կ'տեղեկանար թէ Ռուսիա դառնալ չկայ այլեւս իրեն համար: Երբ հեռագիրն հասաւ ուղղակի Ռուսիայէն, Ծով. Նէպոկադով կ'քնանար. գնդապետ մը գնաց արթնցուց. Նէպոկադով հրճուանքով սկսաւ կարդալ հեռագիրը, բայց յանկարծ ցաւագին տպաւորութիւն մ'ունեցաւ և սա խօսքերն ըսաւ. «Պատուոյ խօսք տալով մեր Ռուսիա դառնալու առաջարկը պաղութեամբ մերժուեր է:»

⁂ Ծով. Նէպոկադովի նաւարժանին գերի վարեալ սպաներն ու նաւաստիները մէկզմէկու հետ կ'կռուին:

⁂ Ծով. Ռօժտեսդվենսքիի մասին վտառողջ վիճակին պատճառաւ, տակաւին իրեն իմաց տրուած չէ Պալդիկի տորմիղին բնաջնջման լուրը: Ռօժտեսդվենսքի դեռ անանկ կ'կարծէ թէ տորմիղին մէկ մասը Վլատիվոսդոք ժամանեց: Ցոյս կայ որ ծովակալը Յուլիս ամսուան ընթացքին առողջանայ:

ՊԶՏԻԿ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ.—Տէյլի Թելէկրաֆի պատերազմական մասնաւոր թղթակիցը Յուլիս 3 թուով հետեւեալը կ'հեռագրէ Մանչուրիայէն.—Ռուս զօրքերը Յունիս 27ին յարձակեցան Դուսոյչիմա փոքրիկ կղզիին վրայ, որ Սաղալին կղզիին հարաւակողմը կ'իյնայ. այս յարձակումը անօրինակ դէպք մ'է: Դուսոյչիմա կղզին մէջ 400 Ճարոնցի բնակիչներ կ'գտնուին: Տեղւոյն Ռուսերը Ճարոնցիներէն բրինձ և բրինձի ցքի պահանջեցին և յաջորդ օրն ալ զինուվառեալ կռիւ հանեցին: Ասոր վրայ Ճարոնցիք ձեռնառումբերով սպաննեցին երկու Ռուս և վիրաւորեցին վեց հոգի, Միւս Ռուսերը փախան: Ճարոնցիք կորսնցուցին մէկ հոգի միայն:

ԴԷՊ Ի ՄԱՀ ԸՆԹԱՆԱԼՈՒ ՈՐՈՇՈՒՄԸ.—Զուչիմայի ծովամարտին առթիւ ռուս նաւերուն վրայ հասած տեղեկութիւնները չատ հետաքրքրական են: Մայիս 7ին, Ծով. Ռօժտեսդվենսքիի հրաւէրով, նաւատորմին ամէն հրամատարներն ալ ծովակալին նաւուն մէջ հաւաքուեցան: Հանդիսական ճաչ մը տրուեցաւ: Բայց սեղան նստելէ առաջ ծովակալը բարեկամօրէն հարցուց հրամատարներուն թէ իւրաքանչիւրն ի՞նչ կարծիք կ'յայտնէ նաւատորմին բռնելիք ճամբուն վրայ: Ամենքն ալ յաղթելու ինքնավստահութիւնն ունէին. միայն ծեր ծովակալ մը խրատեց զիրենք զգուչանալ թչնամւոյն գերակչռութենէն և Խաղաղական Ովկիանոսի ու Լաբէրուզի ճամբով յառաջանալ: Երիտասարդ նաւապետ մը ոտքի ելաւ յանկարծ և ջղային տեսակ մը վրդովումով գոչեց.— «Մեք հոս եկած ենք Նելսընի դափնիներուն արժանանալու և ոչ թէ թչնամւոյն առջեւ ընկրկելով ովկիանոսի ջուրերուն վրայ անհանալու: Պէտք է որ ուղղակի Ֆօրմօզա երթանք:» Այս խօսքերուն վրայ աննկարագրելի խանդավառութիւն մը տիրեց նաւուն վրայ. ամէն ոք գլխարկնին օդը նետեցին և ծափահարեցին: Ծով. Ռօժտեսդվենսքի կէս ժամու չափ խորհելու համար բարձրաստիճան մէկ քանի սպաներու հետ իր սենեակն առանձնացաւ: Քիչ ետքը վերադառնալով ըսաւ բարձրաձայն.—«Ուղղակի Վլատիվօսդոք պիտի նաւենք, և, այո՛, Զուչիմա նեղուցէն»: Ասոր վրայ ամէն ոք ուրախ զուարթ սեղան նստաւ, Ռօժտեսդվենսքի առաջին բաժակն առաջարկեց Նաւատորմին յաղթութեան և հայրենեաց համար: Սպաներն ողջագուրեցին և համբուրեցին զիրար. չամբանիան հեղեղներու պէս կ'հոսէր և նաւուն զինուորական նուագածուներն ազգային քայլերգը կ'նուագէին: Դժբախտները չէին գիտեր թէ իրենց մահուան դատակնիքը վաւերացնող հանդէսը պիտի ըլլար այդ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՀՌԵԼԻ ԱՂԷՏ Ց'ԱՄԵՐԻԿԱ. — Ինչպէս հեռագիրը ծանոյց, Մեքսիկոյի մէջ անցեալ Կիրակի կէս օրէ վերջ ահաւոր փոթորիկ մը բնաջինջ ըրաւ Կուանախուատօ քաղաքը. մարդկային մարմիններ օդին մէջ սաւառնեցան հարիւրաւոր ընտանիքներ թչուառութեան մատնուեցան: Կուանախուատօ ունէր իբր 100,000 բնակիչ: Վերջերս չինուած թատրոնը, որուն 150,000ադեկլին ծախք եղած է, հիմնայատակ կործանեցաւ: Հեռագրական հաղորդակցութիւնք խզուեցան: Եկեղեցի մը, ուր հարիւրաւոր մարդիկ ապաստանած էին, յանկարծակի կործանեցաւ. մինչ ժողովուրդը ծունկի եկած կ'աղօթէր, փոթորիկին ընկերացող հեղեղը եկաւ խեղդեց ամենքն ալ: Երկաթուղեաց գծին վրայ ալ բազմաթիւ կենդանիք կորան: Կործանեցան նաև քաղաքին ընդարձակ զբօսավայրը, կառավարիչին ապարանքը, Մ. Նահանգաց հիւպատոսարանը և ուրիչ կարեւոր չէնքեր: Աւերեալ քաղաքին հիմա բլուրներու միջեւ մնացած է և տեղ տեղ ջուրը մինչեւ 10 եարտա խորութեամբ ծածկած է: Փոթորիկէն վերջ հեղեղանման ջուրի հոսանքն այնքան սաստկութեամբ բաղխեր է որ տուներու դուռները կոտրեր և բնակիչները փայտի չիւղերու պէս քչեր են: Նիւ Եօրք Հէրըլտի և ուրիչ ամերիկեան թերթերու Մեքսիկոյի թղթակիցները կ'ըսեն թէ 1000 է աւելի մարդիկ կորան: Նիւթական վնասն անհաչուելի է:

ՄԵԾ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ. — Ֆիլադելֆիայէն Յուլիս 3 թուով հետեւեալը կ'հեռագրեն առ Տէյլի Թելէկրաֆ.— Քաղաքիս ոստիկանութիւնն երէկ յանկարծակի խուզարկեց 150 կասկածելի տուներ և ձերբակալեց մէջը գտնուող երկու հազար հոգին, որք կ'բաղկանային հասարակ գողերէ, ոճրագործներէ, ինչպէս նաեւ ազնուական տիկիններէ և այրերէ: Այս վերջիններն ալ գողերուն հետ բանտարկուեցան: Ձերբակալութեան պահուն չատ զուարճական տեսարաններ պարզուեցան: Ցորդ պարկեչտ ճանչցուած ազնուական տիկիններ ժամերով բանտի մէջ մնացին, իսկ իրենց հետեւորդները տուգանքի ենթարկուելով ազատ արձակուեցան: Կին մ'ինքզինք վար նետեց երրորդ յարկի պատուհանէ մը, ուրիչ մ'ինքզինք դանակով զարկաւ, երրորդ մ'ալ սանդուղներէն վար նետուեցաւ: Ազնուական տիկինները խմած և հայհոյող հասարակ կիներուն քով դրուեցան, թէեւ ի վերջոյ տեղական ոստիկանութիւնը թոյլատրեց որ կեղծ անուններն տան և դրամական երաչխաւորութեամբ ազատ արձակուին. քիչ ատենէն դատի պիտի քաչուին, որով չատերը բարոյապէս ոչնչացած կ'նկատուին:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԷԼԱՄԼԸՔԻ արարողութիւնն երէկ կատարուեցաւ Համիտիյէ մզկիթին մէջ: ՎՆՀ. ԿԱՅՍՐՆ յիչեալ մզկիթը գնաց փառաւոր կառքով, և Ուրբաթու աղօթքը կատարելէ յետոյ Կայսերական Պալատ վերադարձաւ հանդիսաւոր թափորով:

Հիւրանոցին մէջ կ'գտնուէին ռուս դեսպան Մ. Զինովեվ և Ա. Թարգմանը, իտալական դեսպան մարքի Իմբէրիալի, խորհրդականն և առաջին Թարգմանը, հօլանտական գործակատարն և Ա. Թարգմանը, Հապէշստանի Կայսեր մասնաւոր Թարգման Աթօ Հայէլ Միրիէմ փաչա, ռումէն գործակատարն և զինուորական կցորդը, հելլէն զինուորական կցորդը, եւ

տար դեսպանատուններէ յանձնարարուած 30 հոգի, որոնք ամենքն ալ արժանացան կայս. մեծարանաց, Արտրօղազապետ Իպրահիմ փաշայի և Սենեկապետ Էմին պէյի միջոցաւ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

«Երէկ, Ուրբաթ, Սէլամլըքի արարողութենէն վերջ, չնորհաւոր կայս. Թագաւորութեամբ, ռուս դեսպան Մ. Զինովիվ և իտալական դեսպան մարքի Իմբէրիալի պատիւ ունեցան ոչ—պաշտօնապէս ներկայանալու Վեհ. ԿԱՅՍԵՐ։»

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ.—Գըրքքիլիսէի բնակիչներէն պուլկար 34 այր և 43 կին վերադարձան իրենց տեղերը, արժանանալով Բարձրագոյն Ներողութեան։

ՌՈՒՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ.—Ռուսիոյ Լէյբոսէ չահեկան տեղեկութիւններ կուտայ իր վերջին թիւով՝ Ռուս Եկեղեցւոյ ծխականութեան մէջ ներմուծելի բարեփոխութիւններուն վրայ։ — Մոսկուայի կղերն է որ որոշեց եկեղեցական արարողութեան մէջ ներմուծելի բարեփոխութիւնները։ Պատարագը շատ պարզ կերպով պիտի կատարուի։ Պերճանք, հանդիսական ցոյցեր, ոսկիով և թանկագին քարերով զարդեր պիտի վերնան բոլորովին։ Երգեցողութիւնք պարզ կերպով պիտի կատարուին, առանց սեթեւեթի։ Արքեպիսկոպոսական պատարագներու մէջ հիմա եպիսկոպոսներն են որ իրենց վրայ կ'հրաւիրեն կղերին և ժողովուրդին ուշադրութիւնը. բոլոր ասոնք մէկդի պիտի թողուին, և Քրիստոնէական նախնի ժամանակներու պարզութիւնը պիտի որդեգրուի։ (Քէօլնիշէ Ցայթունկ)

ՏԱՔԵՐԸ.—Երէկ, մայրաքաղաքիս մէջ տաքութեան աստիճանն էր 42, իսկ շուքը մէջ 27°։ Էտիրնէէ կ'ծանուցուի թէ ժամանակէ մ'ի վեր սաստիկ տաք կ'ընէ հոն. շուքի մէջ 36—37° է տաքութեան աստիճանը։ Մեծ անձկութեամբ ամէն ոք, և հողագործները մանաւանդ՝ կ'սպասեն անձրեւի։ Եւրոպայի մէջ ալ շատ տաք կ'ընէ. արեւահարութեան դէպքերն օր ըստ օրէ կ'չատնան Պերլինի, Վիեննայի, Հռոմի, Վենետիկի, Կրակի և այլ քաղաքներու մէջ. լրագիրները լեցուն են սրտաճմլիկ մանրամասնութիւններով։ Ցուլիս 4ին, Վիեննայի մէջ 36—37° տաք ցոյց կուտայ ջերմաչափը շուքի մէջ։ Փոթորիկ մը յանկարծ արեւահար ըլլալով, մեռաւ, հակառակ զինք ազատելու համար եղած ջանքերուն։ Այսպէս արեւահար գործաւորներու թիւը շատ մեծ է։ Վիեննայի շրջակայ բազմաթիւ յարդանոցներու մէջ հրդեհ ծագեցաւ. այրեցան նաև մէկ քանի խրճիթներ, սաստիկ տաքութեան պատճառաւ։ Կրակի մէջ ալ չատեր ինկան փողոցները, արեւահար ըլլալով. զինուորներ գլխերնին ալ սաստիկ տաք կ'ընէ, և մեռնողներու թիւը բաւական մեծ համեմատութիւններու հասած է։ Զինուորական փորձերու ժամանակ, հինգ հոգի արեւահար եղան Թրիէսթի, Տեմեշվարի մէջ ևս արեւահարութեան բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան, և մեռնողներ եղան։ Վենետիկի մէջ Ցուլիս 5ին 3 հոգի մեռան, և 10 հոգի հիւանդցան։ Ֆլորենցայի մէջ շատ մեծ է մեռնողներուն թիւը։ Պերլինէ կ'հեռագրուի Ցուլիս 5 թուով թէ այս աստիճան տաք չէր տեսնուած երբեք։ Արեւահարութեան բազմաթիւ դէպքեր տեղի ունեցան և չատեր մեռան։ Լիւպէքի, Միւնիխի մէջ ևս բազմաթիւ անձինք մեռան արեւահար, և չատեր հիւանդցան։ Հիւանդանոցները լեցուն են արեւահարներով։ Լիսպոնի մէջ բաւական փոթորիկ մը ծագելով, մեծ վնաս յառաջ եկաւ։

ՈՂՈՂՈՒՄ ԵՒ ԿԱՐԿՈՒՏ.—Կէրիսոբէի մէջ (Էտիրնէ) անձրեւաբեր կարկուտ տեղալով, Ճէլիլաէր գիւղի մօտակայ գետն յորդեց և 7 տարու Թուրք աղջիկ մը ու 3 տարու աղջիկ մը խեղդուեցան։— Թիրէի մէջ (Այտըն) Յուն. 20ին կարկտախառն անձրեւ գալով, 2000 արտավար այգի քանդուեր է, և բազմաթիւ ծառեր, մանաւանդ ձիթենիներ արմատախիլ եղեր են։ Մնացեալ բերքը մեծապէս վնասուեր է։

ԶԵԿՈՅՑ.—Թաղապետական բոլոր պաշտօնատուններու զեկուցուեցաւ խստիւ որ եթէ նպարավաճառի խանութներուն մէջ վեց Թիթեղէ աւելի, իսկ նպարավաճառ քարուկիր մթերանոցներու մէջ 50 թիթեղէն աւելի քարիւղ գտնուի, աւելորդ մասը գրաւուի։ — Զեկուցուեցաւ նոյնպէս որ գրաւեալ խարդախ իւղերը գաւառներուն եւ աճուրդով ծախուին, ճարտարարուեստի մէջ գործածուելու համար։ Քաղաքապետութիւնը նկատելով որ անհատներու կողմէ վարձուորուած կառքերու թիւն աւելցած է, և ասոնք թաղապետական ո՛ և է պաշտօնատան կողմէ թուագրուած չըլլալով՝ տուրք չեն վճարեր, յատուկ կանոնագրութիւն մը պատրաստելու որոշում տուաւ, այսպիսի կառքերէ ալ որոշեալ տուրքն առնելու համար։ —Քաղաքապետութիւնը նկատելով որ ծովու բաղնիքի ժամանակը մօտեցած է, միջոցներ ձեռք առաւ, որպէս զի լողալ չգիտցողներ չխղդուին բաց տեղուանք և կամ ծովու բաղնիքի մօտերը ծով մտնել, ինչ որ կրնայ վտանգներու տեղի տալ։

ՄԱՏՈՒՏԱԿ.—Թաճնին, Նորկի և Լուգա էֆ.ներ 30 տարուան մենաշնորհ խնդրած էին մատուտակի (միեան քէօքիւ) արտածման համար։ Խնդրարկուները յանձն կ'առնէին մինչեւ երեք տարի վճարել 2 միլիոն 200,000 ղրուշ, իսկ յաջորդ տարիներուն մէջ 2,500,000 ղրշ։ Այտընի կուսակալութիւնը կառավարական շահերուն աւելի նպաստաւոր տեսնելով մատուտակի արտածման կանոնագիրը, յարմար չտեսաւ ելք տալ եղած խնդիրքին, և ըստ այնմ գեկոյց։

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ. — Սկիւտարի Պաժեական Ատեանն եռամսեայ բանտարկութեան և դատարանի ծախուց հատուցման դատապարտեց Գասրգիւզ, Եէլ Տէյիրմէնի բնակեալ Փատմաձէմ Փափազեանը, որ օդային կազի գողութիւն ըրած էր։

ԴԻԱԿ.—Եդուպի նաւամատոյցին մօտերը գտնուեցաւ 18ամեայ Վանցի Մուսթաֆայի դիակը, և յետ քննութեան հասկցուեցաւ թէ անձնասպան եղած էր։

ՀՐԴԵՀ.—Բերա, Թարլա Պաշի, Կիւլ Պոսթան փողոց, Վասիլի վարձքով բնակած տունէն հրդեհ ծագեցաւ թէեւ երէկ, բայց անմիջական օգնութեանց չնորհիւ, տան տանիքը միայն այրեցաւ։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՑ ընկերութեան գործառնութիւնները 1904ին մէջ շատ ընդարձակուած են։ Էնկիւրիի նահանգին մէջ՝ գծին անցած տեղերուն արմտիքի բերքն իրաւ է որ 1903էն աւելի եղած չէ, բայց Գոնիայի մէջ շատ առատ եղած է։ Հայտար—Փաշա—Էնկիւրիի գծին վրայ 1903ին 251,021 թօնօ ապրանք փոխադրուեցաւ, մինչ 1904ին փոխադրուած էր 291,497 թօնօ. իսկ —Էսքիշէհիր—Գոնիա գծին վրայ փոխադրուած ապրանքներու քանակը 100 հազար 948 թօնօէն բարձրացած է 131 հազար 346 թօնօյի։ Հայտար—Փաշա—Էնկիւրի գծին վրայ երթեւեկող ուղեւորներու թիւը 1,350,000էն բարձրացած է 1,530,000ի, իսկ Էսքի—Շէհիր—Գոնիա գծին վրայ՝ 101,848էն 120,138ի։ Հայտար—Փաշա—Էնկիւրի գծին վրայ ուղեւորներու փոխադրութեան հասոյթը 7,600,000 ղրշ. ոսկեդրամէն բարձրացած է 7,800,000 ղրշ. ոսկեդրամի. իսկ ապրանքներու փոխադրութեան հասոյթները նուազած են, ինչ որ յառաջ եկած է մասնաւոր սակագոյցին գործադրութենէն, թէեւ փոխադրութիւնները աւելի եղած են։ Իսկ —Էսքի—Շէհիր—Էնկիւրիի գծին վրայ ալ թէ՛ ուղեւորներու ու թէ ապրանքներու փոխադրութեանց հասոյթներն աւելցած են։ Տասանորդները ևս մինչ 1903ին 3,850,000 ֆր. էին, 1904ին եղած են 4,120,000 ֆր.։ Եղած ծախքերուն մէջ կայ 6,754 Օսմ. ոսկիի ծախք մը՝ երկրագործութիւնը քաջալերելու համար։ Կայս. կառավարութիւնը Հայտար—Փաշա—Էնկիւրիի գծին համար իբր երաշխաւորութեան գումար վճարած է 2,127,023 ֆր. (մինչ 1903ին վճարած էր 2,110,872 ֆր.)։ Իսկ Էսքի—Շէհիր—Գոնիա գծին համար՝ 2,994,193 ֆր.։ Այս գումարները վճարուած են Փետր.ին. 5% շահաբաժին տրուեցաւ։ Պաղտատի երկաթուղիին Ա. մասը՝ 200 քիլոմեդր՝ Հոկտ.ին աւարտած ըլլալով, Անատոլուի երկաթուղւոյ ընկերութիւնն ըստ պայմանագրութեան շահագործած է զայն։ Հայտար—Փաշայի նաւահանգստին շահագործումը սպասուած արդիւնքը տուած է։ Անատոլուի երկաթուղւոյ ընկերութիւնը ունի. —7,920,000 ֆր.ի նաւահանգստի ընկերութեան բաժնեթուղթ, 60% վճարուած դրամագլխով մը՝ 83⅓ % գնով. 1,500,000 ֆր.ի, Պաղտատի երկաթուղւոյ բաժնեթուղթ՝ կիսովին վճարուած դրամագլխով. ընկերութիւնը մասնակցած է նաեւ Պաղտատի երկաթուղւոյ ընկերութեան՝ 300,000 մարքի գումարով մը, որուն 25%ը վճարած է։

ԱԹԷՆՔ ԿԷՃԷՍԻՆ ՍԱՐԸԵԱՐ ԵԷՆԻ—ՄԱՀԱԼԼԷԻ ՄԷՋ.— Անցեալ գիշեր Աեէղ կէճէսիի առթիւ Սարըեար բաւական զբօսաշրջներ հիւրընկալած էր, որոնց մեծամասնութիւնը մինչև կէս գիշեր Բողազը տոնելէ վերջ երբ պառկելու կ'երթան, անթիւ և անհամար մլուկներ վրանին կը խուժեն և խեղճերը մինչև լոյս անքուն և անհանգիստ գիշեր մ'անցընելու կ'պարտաւորին։ Սարըեար օդափոխութեան գացողները լաւ կ'ընեն եթէ իրենց հետ միասին բաքէթ մ'ալ Կիւմիւշեան միջատասպան փոշիէն տանին, որպէսզի առաջ մլուկները ջնջելով իրենց համար հանգիստ քուն մ'ապահովեն։ Անոնք որ դիւրութիւն չունին մինչև Զարը Գարու կամ Բերա երթալ Կիւմիւշեան միջատասպան փոշին փնտռելու, կրնան նոյնը գտնել Սարըեար, ծխավաճառ Սարգիս աղայի խանութը, ուր այս օրերս մեծ քանակութեամբ ղրկուած է։

Քրոնիկ Հայ Եկեղեցւոյ

Մայրաքաղաքիս իտալական դեսպան Վսեմ. Իմբէրիալի մարքիզը Թէօտոլի մարքիզին հետ երէկ Ս. Պատրիարք Հօր այցելեց Բերա, իր բնակարանը։

—Խառն Ժողովն իր վերջին նիստերէն մէկուն մէջ լուծեց Արթին Միւթէվէլլեանի և կնոջն Էօժէնիի ամուսնական խնդիրը, և հաստատեց Դատաստանական Խորհրդոյ այն որոշումն որով ամուսինը պարտաւոր պիտի ըլլայ իր դեռատի զաւակը՝ զոր Հայ—Հռոմէական եկեղեցւոյ մէջ մկրտել տուած էր, և հետ տարած գոյքերը վերադարձնել կնոջը՝ Էօժէնիի։

—Գաւառներու մէջ կատարուած նոր մարդահամարէ մը հասկցուած է որ Եդեսիոյ մէջ բաւական թուով ազգայիններ արձանագրուած են օտարադաւաններու տոմարին մէջ, թէեւ Հայ Եկեղեցին կը հայթայթէ իրենց հոգեւոր մատակարարութիւնը։ Այսպիսիները, եղած յորդորներու վրայ, Հայ Եկեղեցւոյ տոմարին մէջ արձանագրուեր են, ինչ որ հաճելի չէ եկած օտար Եկեղեցիներու վարիչներուն, որք դիտողութիւն ըրեր են, բայց անլսելի մնացեր է։

—Եդեսիոյ օտար որբանոցի Տնօրէնն արձակեր է 13 սաներ, որոց մէջ բողոքականներ ալ կան. Առաջնորդարանը պատսպարեր է զանոնք, և յետոյ իրենց ծնողավայրերը ղրկեր է. Առաջնորդը բացակայ ըլլալուն համար, Փոխանորդը ներկայացեր է Տնօրէնին, զանոնք վերընդունել տալու համար. բայց Տնօրէնը մերժեր է։ Այս արձակման չարժառիթն է տղոց յայտնած գանգատը՝ որբանոցի ներքին պաշտօնէութեան դէմ։

—Նաալը Գոքուի եկեղեցիին մէջ նախընթաց օր մկրտութիւնը կատարուեցաւ Խասգիւղցի հրեայ կնոջ մը որ Հայ Եկեղեցին ընդունած էր։ Հրեայ կինը բաւական ուսեալ ըլլալով Հայ Եկեղեցւոյ աղօթքներն ու քրիստոնէական կրօնքը, ինքնին արտասանեց զանոնք, և քահանային բոլոր հարցումներուն ինք պատասխանեց, թէ քրիստոնեայ կ'ըլլայ համոզմամբ, ու կ'խնդրէ Հաւատք, Յոյս, Սէր և Մկրտութեամբ Ս. Աւազանին ծառայել Աստուծոյ։ Հագած էր քող մը, որուն վրայ զանազան տեղեր բացուածքներ եղած էին օծումին համար։ Հանդիսատես ներս առնուած չէր Մկրտութեան պահուն։

—Զորս Հայ կիներ Յանուց Պատրիարքարան երթալով փափաք յայտներ են Օրթաքէօյ Եկեղեցին ընդունելու, ամուսնանալու համար Յոյն երիտասարդներու հետ։

—Ուսումնական Խորհրդոյ երէկի նստին որոշումները. — Ս. Պատրիարք Հայրը, Խորհրդոյ կողմէ մատուցեալ յայտագրին վրայ ծանուցած էր թէ ուսուցչական ընտրելեաց քննիչ յանձնաժողովոյ մէջ կրօնի ու բարոյագիտութեան քննութեանց համար քննիչ կարգած է Տ. Բարգէն Ս. Վրդ. և Տ. Սահակ աւագ քհնյ. Տէր Սարգսեանը, իսկ Խորհրդոյ հրաւէրին համաձայն ուսուցչական ընտրելեաց քննիչ յանձնաժողովոյ անդամներէն Տիկին Աշխէն Նիկողոսեան, Տիկին Զարուհի Գալէմքեարեան, Օր. Աննիկ Կոտանեան և Օր. Մառի Միւհէնտիսեան, Խաչիկ էֆ. Թահթաճեան, Նշան էֆ. Դուկասեան, և Սրապիոն էֆ. Թղլեան անձամբ պատասխանած էին, իսկ Սզիազար էֆ. Տէվլէթեան, Դրիգոր էֆ. Մարգարեան, Մարկոս էֆ. Նաթանեան թէեւ ընդունած, սակայն յայտնած էին թէ այս նստին պիտի բացակային. իսկ Յովհաննէս էֆ. Մուրատեան հրաժարած էր անձնական տկարութեան պատճառաւ։ Խորհուրդն հրաւիրեց զիրենք կազմել յանձնաժողովոյ դիւանը։ Յանձնաժողովն ատենապետ ընտրեց Ռէթէոս էֆ. Պէրպէրեանն և դպր ատենապետ Սրապիոն էֆ. Թղլեան, իսկ Տիկին Աշխէն Նիկողոսեան ատենադպիր և Օր. Աննիկ Կոտանեան դպր ատենադպիր կարգուեցան։ Յանձնաժողովն Ուսումն. Խորհրդոյ հետ պատրաստեց քննութեանց կարգացոյցն ու ժամանակացոյցը, և որոշեց քննութեանց սկսիլ Ցուլիս 15ին Ուրբաթ օր, Բերայի Արհեստանոցին մէջ։ — Օրթաքէօյի Ս. Հռիփսիմեանց վարժարանէն երկու աշակերտուհիներ Խորհրդոյն կ'յայտնէին թէ իրենք թէեւ վարժարանին բարձրագոյն դասընթացքի աշակերտուհիներէն էին, բայց վերջին կարգադրութեամբ միացուած ըլլալով միջին դասընթացքի ուսանողաց հետ, իրենք առանձինն աչխատած էին և կ'խնդրէին ընդունուիլ շրջանաւարտի քննութեանց։ Խորհուրդն պատասխանեց։ — Խորհուրդը լսեց Նալըճէպէի վարժարանին մէջ անկարգապահութեան դէպքի մ'առթիւ կատարուած քննութեան արդիւնքը, նաեւ տեղւոյն Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետին յատուկ Խորհրդոյ ըրած յայտարարութիւնները, և որոշեց հարկ եղած հրահանգը տալ Թաղ. Խորհրդոյ։ — Դպրոցական քննութեանց առթիւ Խորհուրդին անդամոց ունեցած աչխատութեանց պատճառաւ, նիստը դադրած է մինչեւ Ցուլիս 22։

—Նախընթաց օր, տեղի ունեցաւ Սկիւտար, Պէրպէրեան վարժարանի մէջ Հոգաբարձութեան քննութիւնն Աւագ և Երկրորդ դասարաններու։ Ներկայ էին Վեհապետեան Սրբազան, Սիմոն էֆ. Գարամաճեան և ուրիշներ։ Դասախօսն էր Ռէթէոս էֆ. Պէրպէրեան։ Յաջողապէս խօսեցան Պարոնայք՝ Ռուբէն Զիլէնկիրեան հոգեբանական գիտութեանց առարկայ եղող ենթակայ նիւթերուն և մէթոտին վրայ, Թորոս Սոֆեան՝ Գեղեցկին վրայ, Գեղամ Գավաֆեան, որդի ծանօթ ուսուցիչ Գարեգին էֆ. Գավաֆեանի, բնազանցան և իր յարաբերութեանց վրայ իմացականութեան հետ, Աչոտ Իւթիւճեան՝ Գաղափարաց զուգորդութեան վրայ, Արամ Զարիֆեան՝ Արուեստին պատմութեան վրայ։ Խօսուած նիւթերու մեծ ընդլայնումներուն պատճառաւ բոլոր աչակերտները չկրցան մասնակցիլ քննութեան, հետեւաբար չարունակութիւնը թողուեցաւ ուրիշ օրուան։ Ներկաներն իրենց գոհունակութիւնն յայտնելով բազմորդիւն ուսուցչապետին՝ մեկնեցան։

—Պէրպէրեան վարժարանի ընթացաւարտ կարգին Օսմաներէն, պարսկերէն ու արաբերէն լեզուաց և ֆրանսերէնէ Օսմաներէն ու փոխադարձ թարգմանութեան քննութիւնն երէկ տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան Կրթական նախարարութեան կողմէ յատկապէս նշանակուած Սաաըզ պէյի. ներկայ էին նաեւ Կայս. Դիւանական Տնօրէն Վսեմ. Սալիհ Զէքի պէյ, են. են.։ Քննութիւնները չատ յաջող անցան և Սաաըզ պէյ ջերմապէս չնորհաւորեց վարժարանին Տնօրէն Ռէթէոս էֆ. Պէրպէրեանն ու Օսմաներէն լեզուի ուսուցիչ Պետրոս էֆ. Կարապետեանը, ձեռք բերած այս լաւագոյն յաջողութեանց համար ու յայտնեց թէ յատուկ մրցանակներ պիտի բերէ վկայականաց բաշխման օրը։ Նոյնպէս յայտնեց թէ, անցեալ տարի, իբր Երկրորդական վարժարանի վկայագիր Պէրպէրեան վարժարանի վկայագիրները վաւերացուելու համար պէտք եղած տեղեկագիրը մատուցած էր Կրթական նախարարին, որ սերայաժամ արտօնած էր՝ Պէրպէրեան վարժարանի վկայագիրները իբր պետական երկրորդական վարժարանի վկայագիր վաւերացնել։ Պէրպէրեան և Կարապետեան էֆ.ք խնդրեցին որ իրենց խորին չնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնն յայտնէ Կրթական Բարձր. նախարարին։

—Հանգուցեալ Մարտիրոս էֆ. Փափազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 120ական ղշ. նուիրած են Ազգ. Հիւանդանոցին Տէր և Տիկին Տքդ. Նազարեան պէյ, Բէրովբէ էֆ. Տամատեան և Տէր և Տիկին Գառնիկ էֆ. Ճէնոեան (Մանչէսդըր)։

⁂ Հանգուցեալ Երիցուհի Զիպա Զիգմէճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրած են Տ. Արիստակէս քհ. Զիգմէճեան 120 ղրշ., Տէր և Տիկին Եղիա էֆ. Զիգմէճեան 216, Տէր և Տիկին Սանդրիկ էֆ. Բուլճեան 108, Այրի Տիկին Խոսրիկ Քէչճեան 108, Տէր և Տիկին Գառնիկ էֆ. Ճիւմպիւշեան 108։

ԱՐԱՄԵԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺ. ԳԱՏԸԳԻՒՂԻ

Վարժարանիս Միջին և Բարձրագոյն Դասընթացքներու երկսեռ ուսանողաց ամավերջի գրաւոր և բերանացի հարցաքննութիւնները պիտի սկսին Յունիս 27 Երկուշաբթի օր, և պիտի տևեն մինչեւ Ցուլիս 9, Շաբաթ։ Դաստիարակութեան բարեկամներ կ'հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ քաջալերել երկսեռ ուսանողութիւնը։ Հարցաքննութիւնք կ'սկսին կէս օրէ առաջ ժամ 1ին, իսկ կէս օրէ ետքը ժամ 6½ին (Ը. Թ.)։ Կարգացոյցն այսօրուընէ սկսելով կ'հրատարակուի մաս առ մաս։ (Կնիք Հոգաբարձութեան.)

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՔ ԱՐԱՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Երկուշաբթի, Յունիս 27

ՄԱՆՉԵՐ.—Կէս օրէ առաջ. — (Միջին.) Պատմ. գր.—(Բարձր.) Հայ. Աչխարհ. բեր. —Կէս օրէ ետք.—(Միջին.) Աչխարհագր. բեր. — (Բարձր.) Հայ Աչխարհ. գր.։

ԱՂՋԻԿՆԵՐ.—Կէս օրէ առաջ.—(Միջին.) Հայ. Աչխարհ. բեր.—(Բարձր.) Հայ. Աչխ. գր.—Կէս օրէ ետք.—(Միջին.) Հայ. Աչխար. գր.—(Բարձր.) Հայ. Աչխարհ. բեր.։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐ

ՆԱՄԻՕՆԱԼԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԼՈՆՏՈՆ, Ցուլիս 7.—Թօքիոյէ կ'հեռագրուի Թայմզի.—«Հիմա հասկցուած է որ զինադադար չպիտի կնքուի ճարոնական և ռուսական բանակներուն միջեւ, մինչեւ որ Ուաչինկդընի մէջ գումարուելիք լիազօր պատուիրակներու ժողովը որոշէ զայս։ Ժողովն ամէնէն առաջ այս խնդրով պիտի զբաղի։»

ՈՒԱՇԻՆԿԴԸՆ, 7.—Նախագահ Մր. Ռուզվէլդ գիր մ'ուղղելով Միքատոյին և Ցարին, դրուատեց հաչտութիւն գոյացնելու համար անոնց ըրած ջանքերը։ Բացարձակապէս սխալ է թէ Ճարոն արտաքին նոր փոխառութիւն մը պիտի կնքէ։ Ճարոնական կառավարութիւնն առ այժմ դիտաւորութիւն չունի նոր փոխառութիւն մը կնքելու, զի կ'յուսայ հաչտութեան կնքման հետեւանօք մօտերս պատերազմական կարևոր տուգանք մ'առնել Ռուսիայէն։

ԲԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 7.—Զօր. Տրակոմիրով հոգեվարք է։

ԼՈՆՏՈՆ, 7.—Թօքիոյէ կ'հեռագրուի թէ ճարոնական կառավարութիւնն սկսաւ չինական և ճարոնական նաւահանգիստներուն մէջէ բանեցնել պատերազմին սկիզբներէն ի վեր գրաւուած 54 չոգենաւեր, իր հաչուոյն։ Ճարոնական կառավարութիւնն ի՛նք որոշեց այս չոգենաւերուն նաւապետներն ու նաւաստիները։

ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

ՓԱՐԻԶ, 7. (Պաշտօնական). —Մ. Ռուվիէի և իշխան Րատոլինի հետ ժամը 5.40ին նոր տեսակցութիւն մ'ունեցաւ արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ։ Այս տեսակցութեան վրայ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ. — «Խօսակցութիւնը դարձաւ դեսպանախորհուրդի մասնակցելու համար Ֆրանս. կառավարութեան տալիք պաշտօնական զեկոյցին ժամանակ փոխանակելիք պաշտօնաթուղթերու խմբագրութեան վերջնական ձեւին վրայ։» Մօտերս նոր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Մ. Ռուվիէի և իշխան Րատոլինի միջեւ։

ՓԱՐԻԶ, 7 (Պաշտօնական). — Մ. Ռուվիէ ծանոյց Նախարարաց Խորհուրդին թէ Մարոքի խնդրոյն վրայ Գերմանիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնք խաղաղութեամբ և նպաստաւոր կերպով պիտի վերջանան մօտերս։

ՎԻԵՆՆԱ, 7. — Բրոֆ. Նոյթնակէլ մեռաւ։

ԼՈՆՏՈՆ, 7.—Ուաչինկդընէ կ'հեռագրուի Սթէնտըրտ Նիւզի.—Հանգուցեալ արտաքին գործոց նախարար Մր. Հէյի տեղ նախագահ Մր. Ռուզվէլդ արտաքին գործոց նախարար կարգեց Մր. Էլիհու Րութը, որ պատերազմական նախարար եղած է արդէն։ Նախագահը թէեւ պատերազմական նախարար Մր. Դաֆթի առաջարկած էր արտաքին գործոց նախարարի պաշտօնը, բայց անիկա նախամեծար համարած ըլլալով մնալ իր արդի պաշտօնին մէջ, Մր. Էլիհու Րութ կարգուեցաւ յաջորդ Մր. Հէյի։

ՓԱՐԻԶ, 7.—Ֆարֆատէ ընդհանրապէս ծովամոյն եղաւ Պիզերդայի մօտերը. թէեւ 13 նաւաստիներուն վրայ որոշ լուր մը չկայ, բայց յայտնի ալ չէ թէ ընկղմած են, ինչպէս ըսուեցաւ։

ՊԵԼԿՐԱՏ, 7.—Օտէէս պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ Բարովին—Զայչար, և Մթաւաց—Բրուդէվաց երկաթուղւոյ գծերուն շինութեան սկսուեցաւ երեք զուտ սերբ դրամագլուխով։ Ժողովուրդը շատ գոհ է որ կառավարութիւնն այսպէս հոգածու կ'երևայ երկաթուղւոյ գծին անցած վայրերուն ժողովուրդին պէտքերուն։ Այս վայրերը հարուստ են երկրագործական արտադրութիւններով, արջառով և մեղրով։

“Կ. ՊՈԼՍՈՅ„ ԵՒ “ՖՈՒՌՆԻԷԼԻ„

ԹՕՔԻՕ, Ցուլիս 7.– Ճարոնի լիազօր պատուիրակ Պառոն Քոմուրա վաղը պիտի մեկնի Ուաչինկդըն։ Ի բացակայութեան իրեն, Արտաքին Գործոց Նախարարի պաշտօնը պիտի վարէ Վարչապետ կոմս Քացուրա։

ՍԱՅԿՈՆ, 7. —Ռազմանաւ թ գտնուեցաւ Գերմանական Լէյտոն չոգենաւուն մէջ որ երէկ հոս հասաւ Ռիվիէրայէ։ Տավաւին իշխանութիւնք հսկողութեան տակ առին Լէյտոնը, ինչպէս հսկողութեան տակ առնուած էր անգլիական Բոլդայ չոգենաւը։

ԲԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 7. —Զօր. Լինիեւիչ հետեւեալը կ'հեռագրէ Կայսեր ամսոյս 5 թուով, Սայվանցիի կռիւին վրայ.—Այս գիւղին մօտ մղուած առաջին կռիւէն ետք (տես մեր երէկի թիւը) գրաւեցինք թշնամի դիրքերը, և ճարոնցիք յամրաբար ետ քաշուեցան. բայց ճարոնցի սպարապետն ստուարաթիւ օգնական ոյժեր ղրկեց դաչտային ու լեռնային մէյմէկ հրետանիով, Սայվանցիէ դուրս հանուած ճարոնցի զօրքերուն, և հրամայեց որ անպատճառ նորէն ձեռք անցուին կորսուած դիրքերը։ Այս տեղեկութիւնները տուին մեզ գերի ինկած ճարոնցիներ։ Կռիւը վերսկսաւ, բայց հակառակ իրենց բուռն թափին, ճարոնցիք չկրցան յաջողութիւն ձեռք ձգել։ Բազմաթիւ յարձակումներ ըրին թշնամիք և մեծ կորուստ կրեցին։ Ճարոնցւոց բոլոր յարձակումներն ետ մղուեցան մեր կողմէ, և մինչեւ գիշերը պահեցինք մեր գրաւած դիրքերը։ Կէս գիշերին հրաման տուի մեր զօրքերուն որ քաշուին իրենց նախկին դիրքերը։ Թշնամիին կորուստները ծանր են. կռիւի դաչտը լեցուն էր ճարոնական դիակներով, և առաջին կռիւէն վերջ թշնամիին թողած առարկաներով։ Մէկ քանի Ճարոնցիներ գերի վարեցինք, և գրաւեցինք բազմաթիւ առարկաներ, և Սայվանցիի մէջ հաստատուած պաչարի ամբարանոցներ։ Կռիւներէն վերջը տեսանք զինուորական սայլակներ որ ճարոնական դիրքերուն կ'մօտենային ու թշնամիին վիրաւորները կ'տանէին։ Մեր զօրաց առաջած վէրքերը չատ ծանր են։ Քննելով տեսանք թէ ճարոնցիք պայթուցիկ գնտակներ կ'գործածեն։ Քիչ մը վերջ կրցանք ձեռք ձգել ճարոնական մէկ քանի գնտակներ և հաստատապէս համոզուած գոյացուցինք թէ արդարեւ թշնամին պայթուցիկ գնտակ կ'գործածէ։

ԼՈՆՏՈՆ, 7. —Թօքիոյէ կ'հեռագրուի Սթէնտըրտ Նիւզի թէ Միքատօն հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կ'ծանուցուի թէ Ճարոնցի լիազօր պատուիրակներն հրահանգ ստացած են ամէն ճիգ թափելու, տեւական խաղաղութիւն մը ապահովելու համար Ճարոնի՝ Մանչուրիոյ կողմը։ Կայսերական հրամանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ ամէն իշխանութիւն տրուած է լիազօր պատուիրակներուն՝ հաչտութեան պայմանագիրը կնքելու։

ԹՕՔԻՕ, 8. — Միքատօն այսօր ընդունեց լիազօր պատուիրակները, և ըսաւ անոնց որ եթէ Ռուսք ուզեն դադրեցնել պատերազմը, և հաչտարար ոգի ցոյց տան, իրեն համար շատ հաճելի է այս։ Ասոր համար է որ Ճարոն անմիջապէս տեղի տուաւ Մր. Ռուզվէլդի առաջարկին, և պատուիրակներ կարգեց որ Ուաչինկդըն երթան և բանակցին հաչտութեան պայմաններուն վրայ։ Միքատօն խնդրեց պատուիրակներէն որ ամէն ճիգ թափեն, տեւական խաղաղութիւն մը ձեռք բերելու համար։ Ճարոնական քաղաքական շրջանակներու մէջ մտադրութեան կ'նկատեն հաչտութիւնը։ —Լիազօր պատուիրակները հրահանգ ստացան Ժողովին առաջին նիստին իսկ հաղորդելու իրենց պայմանները, որպէս զի ի վերջոյ թիւրիմացութեանց տեղի չտրուի։ Ռուսիոյ կողմէ ալ նոյն զգացումները ցոյց կ'տրուին։

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՃԱՐՈՆՑԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԱՑ ԽՈՒՄԲԸ

ԹՕՔԻՕ, Ցուլիս 5. — Հաչտութեան ժողովին Ճարոնցի լիազօր պատուիրակ Պառոն Քոմուրայի պիտի ընկերանան արտաքին գործոց պաչտօնատան տնօրէնը, խորհրդական Ատաչի, տեղեկութեանց դիւանին տնօրէն Սաթօ, արտաքին գործոց նախարարին քարտուղար Հօնտա, դիւանագիտական կցորդ Եօմիչ, արտաքին գործոց խորհրդական Տէմզոն, պատերազմական գործոց պաչտօնատանէն գնդապետ Դաչիպէտարա և Ուաչինկդընի դեսպանատան նաւային կցորդ Դաքէշիդա։ Ճարոնական մամուլը չատ կ'գովէ այս ընտրութիւնները։ Քօքումին Շինպուն և Նիչի Նիչի Շինպուն կ'գրեն թէ այս պատուիրակները Ճարոնի դիւանագէտներուն ընտրելագոյն մասը կ'կազմեն, և թէ այնպիսի պարագաներ երեւան ելած են որ մօտալուտ հաչտութեան մը յոյսերը կ'զօրացնեն։

(Pester Lloyd, Ցուլիս 6, Եղ.)

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	96 12
Ամէնէն բարձր գին	»	96 14
Ամէնէն վար գին	»	96 06
Րումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	131 25
Ամէնէն բարձր գին	»	131 25
Ամէնէն վար գին	»	131 —
Թութունի	»	81 —

ԲԱՑՈՒՄ, 25 Յունիս

Օսմանեան Միացեալ	Օ. Ո.	96 11
» » ժամ 4ին		96 11

Րումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	131 25
» » ժամ 4ին		131 25
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	17 20
Եգիպտ. Քրէտի Ֆօնսիէ Ա.	ֆր.	308 75
» » » Բ.	»	269 —
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	512 —
Անատոլուի երկթ. պարտ.	»	526 —
» » բժնթ.	»	14 05
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	»	4 —
Թրամվէյ բաժնեթուղթ	ղրշ.	740 —
» Ժուիսանս	»	250 —
» պարտաթուղթ	ֆր.	483 —
Ծերքոսի Ջուրի Ընկ.	»	245 —
Պոլսոյ Քարտայրի	»	650 —
Պանք տը Սալօնիք	»	187 —
Թրանսվալ	»	80 —
Հելլենական 5% 1881	»	253 —
Բաժնեթուղթ Լոտերիայի	»	36 —
Հելլենակ. պարտքատոմս	»	428 —
» Նոր »	» Բ. Օ. Ո.	3 95
Գարտանա		104 —
Քարափ Իզմիրի	»	578 —
Շիրքէթի Խայրիէ	Օ. Ո.	30 —

ՄՐՑԱՆԱԿ

Օսմ. Միաց. 1 օրուան	Օ. Ո.	2 —	1.50
» » 8 »	»	5.25	—
Րումէլիի Երկթ.	ֆր.	1.50	—

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

	ՎԱՃԱՌՈՒՄ	ԳՆՈՒՄ
Լոնտոն 3 ամիս	110 20	109 25
» չէք	110 05	109 25
Բարիզ 3 ամիս	22 73¾	22 93¾
» չէք	22 83¾	22 93¾
Պերլին մարք	18 59	137 69
Վիեննա քուրոն	21 85	21 95

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Անգլիական ոսկի	ղրշ.	109 32
20 ֆրանքնոց	»	87 15
20 մարքնոց	»	106 30
Բոլ Իմփէրիալ	»	90 —
Բիշլիկ	»	51 05
Մէճիտիյէ արծաթ	»	107 36
Պէշլիկ	»	104 25
Նոր Մէճիտիյէ	»	103 10
Րուպլ Թղթադրամ	»	8 66

Ատրէ Ա. Ատլէտեան, Ղալաթիա.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Ցուլիս 7

Օսմանեան Միացեալ բաց.	Ա. Ո.		87 75
» » գոց.	»		87 75
Օսմ. Կայս. Պանքա	»		13 75
Եգիպտական Միացեալ	»		105 —
Անգլ. Քօնսոլիտէ	»		90 18
Պուլկար. փոխառ.	1892	»	100 75
Հելլենական Ռանդ	1881	»	41 50
» Մոնոպոլ	»		52 25
Փոխան. Բարիզէ վրայ	»		25 300
Թրանսվալ	»		3 —
Ճարոնական 4%	»		87 50
Ռուսական			87 25
Դրամազեղչ	»		2 ½

ՓԱՐԻԶ, Ցուլիս 7

Օսմանեան Միացեալ բաց.		89 —
» » գոց.		89 02
Րումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	132 25
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	593 —
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	393 —
Օսմ. Մաքս. Նոր փոխառ. 4%	»	484 —
Ֆրանս. Ռանդ 3%	»	99 25
Քաբ Լէնէի	»	1100 —
Պանք տը Բարի	»	1374 —
Ֆուտոնեան		86 65
Թրանսվալ	»	79 —
Փոխառութիւն Չինական 1894	»	494 —
Սպանիական արտաքին	»	90 45
Իտալական Ռանդ	»	104 85
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25 135
Դրամազեղչ Ֆրանս. Պանքայի		3 —

ՊԵՐԼԻՆ, Ցուլիս 7

Օսմ. Միացեալ		88 20
Զինուորանի փոխառութիւն 1903		88 —
Անատոլուի Երկ. պարտաթ. մարք		104 50
» » բաժնթ. 60%	»	109 80
Ռուսական 4%	»	88 —
Րումէլիի Երկաթուղի	»	134 50
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20 360
Դրամազեղչ		3 —

ՎԻԵՆՆԱ, Ցուլիս 7

Փոխան. Բարիզի վրայ	քուրոն	95 67
» Լոնտոնի վրայ	»	240 40
Րումէլիի Երկաթուղի	»	141 75
Օսմ. Ռէժի	»	363 —
Դրամազեղչ		3 —

ՏՈՔԴ. Ն. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Արանց և կանանց ծննդա—միզական գործարանաց ծանօթ մասնագէտն հաստատուած է Բերա, Թիւնէլին գլուխը, Լէօֆլէրի ապարանին դիմաց Թիւ 8 ապարտըմանն և հիւանդ կ'ընդունի առաւօտեան ժամը 9էն (Ը. Ե.) մինչև 12, իսկ կէս օրէն վերջ ժամը 2էն մինչև 6. վաւերացեալ աղքատները ձրի կ'դարմանուին։ 10—3

ՈՅԺՆ ՈՒ ԿՈՐՈՎՆ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՍՏԱՑՈՒԻ

Դարուս վերջին քառորդին մէջ. թէ հասարակութիւնն եւ թէ բժիշկները արիւնը մաքրողը եւ կազմուածքը զօրացնող դեղերուն ամենէն զօրաւորն, առաջնակարգն ու ազդեցիկը ճանչցած են իօսը։ Այս դեղ շատ մը ձեւերու տակ կը տրուի եւ նոյն իսկ ձկան իւղն ալ անոր համար կը յանձնարարեն որ իօս կը պարունակէ իր մէջ։

Սակայն իր ամէն ձեւին տակ որչափ օգտակար չկրնար ըլլալ այս դեղ՝ որչափ ՆՈՒՐԻԻ ԳԻՆԻԻՆ բաղադրութեան մէջ, ուր իօսը խառնուելով թանէնի եւ ուրիշ կազդուրիչ գինիներու, զօրաւոր պատրաստութիւն մը եղած է եւ որ ամենուն ծանօթ է ՆՈՒՐԻԻ ԳԻՆԻ անուամբ։

Իր այս սքանչելի բաղադրութեան չնորհիւ, ՆՈՒՐԻԻ ԳԻՆԻՆ արդէն իսկ դիտուած է տեղը բռնել ֆիճիճեայ եւ ձկանիւղին. համը խիստ քաղցր է եւ քիմն ալ խնայողական, որովհետեւ ազդեցութիւնն արագ ըլլալուն համար քիչ քանակով առնել բաւական է։

Բժիշկներուն ամէնքն ալ համաձայն են հաստատել թէ, անարիւնութիւնը, տժգունութիւնը, ախորժակի նուազումը, նիհարութիւնը, թոքախտի սկզբնաւորութիւնը, թուքի տակի գեղձերը (պէզ), խոլը (սրրաճա), մորթի բորբոքային հիւանդութիւնները եւ կանանց ու աղջկանց տկարութիւնը հիմնապէս եւ արագ դարմանելու համար սքանչելի դեղ մ'է Նուրիի գինին։

Ճշմարտապէս կազդուրիչ ըմպելի մ'է ՆՈՒՐԻԻ ԳԻՆԻՆ, բայց կեղծերէն եւ նմանութիւններէն անհրաժեշտ է զգուշանալ. որովհետեւ շատ մը շահադէտներ իրենց կեղծ պատրաստութիւններն կ'ուզեն ծախել հասարակութեան իբր ՆՈՒՐԻԻ ԳԻՆԻ չափ ազդեցիկ եւ անոր յատկութիւններովն օժտուած. մի հաւատաք այս կարգի խօսքերու, ՆՈՒՐԻԻ ԳԻՆԻ միայն փնտռեցէք։

Կը ծախուի Կ. Պոլսոյ եւ գաւառներու մեծ դեղարաններուն եւ դեղի մթերանոցներուն մէջ։

20—14

ՄԱՆՈՒԿԸ

Երբ մանկան դէմքին վրայ ցաւի ու տխրութեան արտայայտութիւնը տեսնենք, իսկոյն կ'ախրինք և չատ բնականօրէն կ'աշխատինք մանուկը զուարթացնել: Իրօք տղան պարտի խնդալ, ինչպէս թռչունը պարտի երգել: Հոգեբանական անուրանալի իրողութիւն մ'է թէ մանուկը կ'ազդուի զինքը չրջապատողներէն, տղան կուլայ երբ տեսնէ լացողներ, տղան կը խնդայ երբ իր մօտը գտնուողներուն ծիծաղը տեսնէ: Աւասիկ երկու կարեւոր կէտեր զորս դաստիարակը պէտք է նկատի առնէ և որոց զանցառութիւնը դատապարտելի է:

1. Տղան բնականէն զուարթ ծնած է, երբ առողջ է անչուշտ:

2. Տղուն զուարթութիւնը կամ տխրութիւնն իր ապրած միջավայրէն կախում ունին, երբ չուրջը զուարթութիւն տիրէ՝ կ'ուրախանայ, կրնայ նաև տխրիլ երբ տխուր դէմքեր տեսնէ: Պարտինք տղան զուարթ պահել յօգուտ իր առողջութեան, և արդէն՝ մանկապարտէզի ամենակարեւոր դերերէն մին է, որով միայն պիտի կրնայ մանուկն երջանիկ ըլլալ: Նոյն իսկ մեզ ուսուցչուհիներս, պարտինք զուարթ ըլլալ, որպէսզի տղան երջանիկ ըլլայ: Զուարթութիւն որ կ'ըսուի պէտք չէ ըմբռնել գռեհիկ անկարգութիւնը. մեր խօսքն այն զուարթութեան համար է որ մեծ բաժին ունի կանոնաւորութիւնն ու պատշաճութիւնը: Աւասիկ միջոցներն որոցմով պիտի ստեղծէ Մանկապարտէզը զուարթ մթնոլորտ մը՝ մանկան համար: Այս նպատակին հասնելու համար փափաքելի է որ մանկապարտէզն ընտանիքին չարունակութիւնն ըլլայ առաւել կամ նուազ չափով, սա տարբերութեամբ որ հոնտեղի անդամներն աւելի բազմաթիւ են, և հոն տղան պէտք է գտնէ տուն մը զուարթութիւնն և ազատութիւնը: Հոն տղան պէտք է գտնէ տունին գգուանքն ու սէրը, թէև աւելի իմաստուն կերպով չափաւորուած միջոցէն. հոն տղուն ազատութիւնը չատ մեծ պիտի ըլլայ, միայն գործօն զուարթութեամբ մը կերպարանափոխուած. հոն խաղերը պէտք են ազատ ըլլալ, բայց ո՛չ անվերջանալի և ձանձրացուցիչ, որով կրնանք ըսել թէ տղաք պէտք է առաջնորդուին և ո՛չ թէ հակուին:

Որպէս զի մանուկը երջանիկ ըլլայ, պէտք է որ դպրոցը պայծառ ու կարգաւորեալ ըլլայ. տղան բնութենէն դէպի գեղեցիկը մասնաւոր և բուռն ճաչակ մ'ունի, հետեւաբար կ'սիրէ կարգը, կանոնը, մաքրութիւնը, վերջապէս ինչ որ գեղեցիկ է: Այն ուսուցչուհին որ մանուկով պիտի զբաղի պայման է որ ունենայ մեղմ տեսն դէմք, ինչպէս նաև ախորժալուր ձայն: Տղան չոր ու անախորժ ձայնէն չախորժիր: Վայրկեան մըն ալ մանուկը տեսնենք իր աշխատութեան մէջ, թէև իրապէս աշխատութիւն պէտք չէ ըլլայ մանկապարտէզին մէջ: Նախ պէտք է գիտնալ թէ տղոց ամենամեծ զբաղումն մ'է խաղը, ինչպէս է ան՝ չափահասներուն համար: Խաղը հաճոյք մ'այ է: Տղան կ'խաղայ ինքնաբերաբար, հետեւաբար իր այդ էն կենսական պէտքը պէտք չէ խնդայուր իրեն: Այսուհանդերձ խաղն ալ կրնայ յոգնեցնել աշխատութեան պէս: Որքան խաղը ազատ է, այնքան դիւրին և օգտակար է. ասկէ զատ որքան աշխատութիւնը խաղին մօտենայ, այնքան աւելի հրապուրիչ կ'դառնայ: Բոլոր մեծ մանկավարժներն հրապուրիչ դասին գերազանցութիւնը ջատագոված են: Մէկ խօսքով դասը պէտք է հաճոյք մ'ըլլայ և ոչ յոգնութիւն: Մանկավարժութիւնը կ'ընդունի մանուկը դաստիարակել իր պահանջումներուն գոհացում տալով, բայց մեր մանկապարտէզներն այդ ուղղութեամբ կ'ընթանա՞ն. անչուշտ եթէ ուսուցչուհին փափաքի և կարենայ: Մանուկն երբ կ'դժկամակի դպրոց գալ, ասի կ'ապացուցանէ թէ մանկապարտէզն իր կոչման չէ համապատասխանած: Մանկապարտէզը պէտք է ըլլայ վայր երջանկութեան ու գոհունակութեան և սիրելի մանկան: Մանկապարտէզն իրապէս դպրոց մը չէ, և հետեւաբար հոն պէտք չէ մտնել գտնէ դպրոցական խիստ կարգապահութիւնը, այն պատճառաւ որ մանուկը կ'խրտչի կարգապահութենէն. ուստի իմաստուն մանկապարտիզպանուհին պիտի աշխատի կարգապահութեան ծանրութիւնը չզգացնել տղուն ու այնպէս մ'ընել որ տղան յօժարութեամբ հետեւի անոր: Ինքնաբերաբար ձգտի դէպի անոր: Մանկապարտէզ մը կրնայ պարծիլ ոչ անչուշտ չատ բան սորվեցուցած ըլլալուն համար, այլ չատ լաւ ունակութիւններ տուած ըլլալուն համար: Մանկապարտէզի նպատակն է ոչ թէ մանկան բան սորվեցնել, այլ սորվելու ընդունակ ընել զայն: Ուստի կ'արժէ աշխատիլ տղուն լաւ ունակութիւններ տալու, կ'արժէ կ'ըսեմ, վասնզի մանկապարտէզի ամբողջ աշխատութեան բովանդակութիւնն ու արդիւնքը տոոր մէջ կ'կայանայ արդէն: Եւ այն մանկապարտիզպանուհին, որ իր պարտականութեան գիտակցութիւնը չունի, թող ապահով ըլլայ թէ երբեք բան մը պիտի չկրնայ ընել ոչ ներկային և ոչ ապագային համար: Ի հարկէ առանց ներկայի՝ ապագայի գոյութիւնը չենք կրնար երազեւաւրել:

Կոչում ունեցող մանկապարտիզպանուհին երբեք չի ձանձրանար տղոցմէն, կոչում ունեցող մանկապարտիզպանուհին տղոց առթած երջանկութեամբ միայն կ'մխիթարուի. վերջապէս կոչում ունեցող մանկապարտիզպանուհին չարունակ կ'աշխատի զուարթ մթնոլորտ մ'ստեղծել տղուն չուրջը: Ուստի, ան որ այդ կոչումը, այդ սրբազան հուրն իր մէջը կ'զգայ, այնպիսին միայն պէտք է թեւակոխէ այս ասպարէզին մէջ:

ԶԱՊԷԼ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Վարիչ—Մանկապարտիզպանուհի

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՓՈՔՐ ԱՍԻԱ

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐԷՍ.—Թ.

Հնութեանց Միւզէոններու մէջ քիչ կը գտնուին այսքան յորդ, նուրբ ու փափկիկ քանդակագործութիւններ, եթէ դարերու հաչիւն համեմատութեան դնենք: Հարաւի կողմն ալ միեւնոյն ընդարձակ, ծալարկուած գունագեղ քարերէ, միեւնոյն չրջապատն ու արձանները կան և աւելի ճոխ, և գագաթի ստորոտը 6—8 մեծ արձաններն են, որոց մին ամբողջ մնացած է, մնացեալներն անդամահատուած են. հրապարակը լցուած է ասոնց գլուխներէն, ու չրջափակէն դուրս անհաչիւ գեղօնի հաւաքոյթներ կան այնպէս որ քալելու տեղ մնացած չէ: 15րդ արձան.— Բոլորովին կենդանի երեւոյթով առիւծ մը, սեւ քարէ տախտակի վրայ այնչափ հիանալիօրէն քանդակուած, զարմանալի և ապչեցուցիչ, բաչերը ցցուած են, պեխերը ոլորուած, ակռաները սուր և մաքուր, ոտքերը, գաւակը լերկ, ագին կարկ ըրած, ամբարտաւանի դիրքով կեցած է, վրան ձգուած է ծանր բանուած կտոր մը գեղազարդ, ու ծոպերով, վզին մօտ խոչոր լուսին մը վառ քանդակուած, և քամակի ետեւն արձանագրութիւն մը միեւնոյն տեսակէն: 16րդ արձան.—փոքր առիւծ մը ետեւի ոտքերուն վրայ նստած, առջի թաթերուն մէջ տարկայ մը սղմած, և ձեռքէ չփախցնողի մը պէս կեցեր է: 17րդ արձան.—առիւծ մը ու այնչափ խոչոր որ զանգուած մըն է, մարդ քովը երթալու կ'սոսկայ. ակռաները սրած կ'սպասէ որսի, տնկուած բաչերը ձեռքեր կ'խոցոտէ: 18րդ արձան.—սեւ քարէ տախտակէ զոյգ մը ամոլներ. յօժ մանկամարդ յաւերժահարս մըն է չնորհալի մարմնով ու փափկութեամբ, դէմքը նիհար, աչերը փայլուն, չրթներ փափկագիծ, աչերը վառ, նայուածքը քաղցր, վիզը ստուափէ, գլուխը բարեձեւ, մազերը խոպոպիկներէ փունջ փունջ փառայեղ գլխարկին մէջ խառնչակուած, երկու կուլակներուն վրայ առիւծի ձագեր, ճակտին ծաղիկներ, ու այս ամենուն հետ գեղով ժպիտ մը չուրթին վրայ, կ'մագնիսէ կողակիցը. իր ամբողջ Ս— կչտի գեղօնին կեդրոնացուցած է. տղամարդը գեղանի երիտասարդ մ'է տակաւին նորաբոյս աղուամազով, կլոր այտեր ունի նուրբ ու արծաթանունդն, աչերը փայլուն, ճակատը լայնչի, ոռոնք գեղեցկացուցած են դէմքն աղուոր, կերպարանքը սիրուն, գլխին դրած է գլխարկ մը ակունքներով բանուած ու զարդարուած, զգեստին ծիրանեփառ մանր մունր լոյսի բիծով ճոխացած. կնոջ կուրծքը բաց է, բազուկները նմանապէս և ոտքերն հիւսուածքի մը մէջ առնուած է: 19րդ արձան.—ճերմակ կրանիթ քարէ. կատարեալ դիմագծերով խորհող և խորհուն դէմք մը, երկայն ու թաւ պեխերով ու կլոր մօրուքով, գլուխը երկար արծաթայր գլխարկ մը, գլխարկին եզերքը փոթփռուած է բարակ կտորներէ, և ճակտին երկու քովերը խոյի երեւոյթով երկու կենդանիներ զուգուած են. վրան ալ նուրբ լօդիկ մը առած է կիսայտև եզերքներով: 20րդ արձան.—պատաւ կնոջ մը յոգնած դէմքը, տռնական ու բիրտ կերպարանքով, մազերն արուեստական գուղերով ետևը ձգուած, կուրծքն ուսերովը մերկ, ու չիկնելու գաղափարն ունեցած չէ և երբեք՝ 21րդ արձան.—սրածայր գլխանոցով ու միջակ չարդարանքով ամբարտաւանի մը դիմագիծը, ճարակ յօնքերով, խոչոր աչերով, երկարավիզ, աչերը դէպ ի վար սեւեռած կ'մտածէ ու կը մտածէ: 22, 23, 24րդ կրանիթ արձաններ գլխիվայր հողին մէջ թաղուած են և ոմանք փշրթուած: Ասոնցմէ աւելի արժէքաւորներն են ու գեղաքանդակ մանր քարէ կոյտերու մէջէն հանուածները, ու տոնք աշխատութեամբ Գերմանացի բրոֆէսէօրի մը և Կայս. Թանգարանի Տնօրէն Վսեմ. Համտի պէյի հանուածներն են. չատերուն լուսանկարն առնուած է: Գերմանացին մի քանի ամիս նստած է եղեր ըստ պատմութեան. Համտի պէյ քիչ օրեր կեցած է և մեծ ցաւ յայտնած է որ ասանկ հնութիւն մը փճացուած է. այս հանածոներն հիանալիք են անկարագրելի, անպատմելի ու անգտանելի ճարտարարուեստ: 25րդ արձան. սեւ քարէ տախտակէ. 8 ոտք երկար, 6 ոտք լայն, 1 ոտք թանձր քարէ տախտակներ են ասոնք, և մրցա զոյգեր. տղամարդը մօրուաւոր, ճակատը ծալքոտ, գլուխը որթի տերեւներով պսակ մը ունի, ձախ ձեռքը մական, մարմինը մերկ ու մօրի է և բնաւ չամչնար: Կինը չնորհագեղ է և կիսամերկ, վրան լուսաբծով անկարանի լօդիկ մը ունի, անանկ մաքուր չինուած է որ մանր բոթերն իսկ յայտնի են. գլխին ունի պսակ մը և ճակտոն լուսանչաններ, և խոյի կամ ցուլի գլուխներ ծաղիկներու մէջ պահուած. պսակին գագաթը բաց է, եղերները սրածայր և անջատ ու ծաղկերուն մէջ խոչոր ակունքներ ցցտեղուած. Մերկութիւնը ծածկելու համար հիւսուածք մը կայ, որը անգամ մը եւս վաւեչոտ ու տափօտ է: 26րդ արձան.—սեւ քարէ տախտակ: Երիտասարդ մ'է բարեձեւ, գլխին ունի ականազարդ խոյր մը և ճակտին խոչոր կենդանանչան մը, որը ոչ արծիւի կ'նմանի և ոչ չահէնի, թեւեր ունի և ուլը հատ ալ մագիլներ. Մարդուն դէմքն աւրուած է, վրայի զգեստներն ամբողջ հիւսուածք են և ծաղկենկար, ու այնչափ փափուկ որ թեւլով բանելն ալ դժուար կ'երեւի. ուսընդանեմ կ'կրէ, քղանցքները ծոպաւոր ու նոնազարդ են, իսկ անութին տակէն երկնած է հիանալի մական մը. կնոջ ամբողջ դէմքն աւրուած է, մինակ ձախ թեւի բազուկը կայ ճարտարօրէն ծռած և ցուցամատն երկարած. ձեռքը կամացուկ մը դրած է առիւծաձագի մը գլխին ու ան հմայուած առանց գազանաչուքի կ'սպասէ խելօքիկ, իսկ ուսին վրայ պպզած է չահէն չուլի բազէ մը: 27րդ արձան.—սեւ քարէ տախտակէ, 12 ոտք երկարութիւն ու 8 ոտք լայնութիւն ունի. պատանի մ'է սրածայր խոյրով, միւս մասերն աւրուած. կնոջ դէմքն այնչափ հրաչագեղ գիծեր ունի որ պատտարի վրայ իսկ կարելի չէ վրձնել նրբօրէն. գլխին ունի ցօրենի հասկերով ու ողկոյզներով պսակ մը ու ասոնք փղոսկր վզի մը վրայ կեցած են: 28րդ արձան.—կրանիթ քարէ տղամարդ. գլխի կրկնակի հազոյներով, ականջներէն խոչոր օղեր անցուած, և երկու աչերն ի վար խաղողի ողկոյզի ճեռեր կախուած են: 29րդ արձան.—կրանիթ վայելչագէմ անձ մը, հագած է ծիրանի մը նրբածաղիկ և եզերքներն ակունքներէ զարդարուն. կուրծքն ունի զարդ մը ու անոր մէջ մարդու մը դէմքն է. մէկ ձեռքը մական ունի, իսկ միւսն ալ կլոր առարկայ մը մանր գրերով ու աչերն ասոր յառած են, կ'երեւի թէ կ'պատգամէ. ոտքերն ալ խոչոր կօչիկներ ունի: 30րդ արձան.— սեւ քարէ տախտակէ. կորիճ, առոյգ երիտասարդ մըն է, դէմքը վեհ, գլուխը վէս և զգեստները հոռոմական մը կերպարանքը կ'յատկանչեն. ունի վահան, սուր, մական, ուսընդանութ, ողկոյզներէ չինուած գլխարկ մ'ալ դրած է կենդանիի նչաններով: Կինը փափկամարմին ու յօժ մանկատի է. գլուխը բաց է և երկու քովերը ճակտին՝ ցռենի հասկեր փակցուցած են. թեւերն ապարանջաններ անցուած է, զգեստները ծանրագին են, քովերը փոքրիկ կենդանիներ կան, ու անուչ ու պէչ քաղցր ժպիտով կ'նայի անյագ: Հաչիւը չկայ արձաններուն, կիսատ գլուխներ, ծակուած կողեր, ասդին անդին ցանուած ծեփեր, ճզմած կզակներ, անդամատուած, հաչմանդամ իրանքեր: 31րդ արձան.—սեւ քարէ տախտակէ: Կնոջ մը կիսամերկ մարմինը, ստոքը սռնապանով ու նուրբ չղարչով պատուած մերկութիւնը: 32րդ արձան.— սեւ քարէ տախտակէ. տղամարդուն այտերը ճռնկրտուած, վիզը փաթիկ փաթիկ եղած, մինակ զգեստներն անաղարտ մնացած են: Կինը չատ փափկօրէն մը յենած է կողակցին և բանի մը կ'փսփսայ խաժոտ ու չիկնոտ կեցուածքով: Հարաւի կողմն տնազին զանգուած մը կայ քարի, որը ցոյց կուտայ թէ ամբողջ այս տեսակ քարերէն կազմուած է եղեր լեռան գագաթը, ուսկից կռեր կոփեր են, և քանդակեր են ու ասոնց մանրուկները մեծ բլուր մը չիներ են չինուածքներուն մէջ: Բլուրին չրջանն ըրինք, 2,142 ոտք է, և արձաններուն քովէն մինչեւ գագաթը 933 ոտք է, ու լոկ քարի կտորուանք են և ցարդ կանայի թուփ մը, կամ ծառի մը ոստը, ծաղկի մը թերթն հող բուսած և բունած չէ. մչտնջենական քարի կտորուանքն են: Մանր ծանր այս բարձրութեան վրայ ելանք, կարծես զատուեցանք աչխարհէն, զի ամենաբարձր լեռան մը գագաթն եղնել և անկէց ալ 933 ոտք վեր բարձրանալ, հանգչի՜...: Վերը երկինք՝ անեզր անծայր հորիզոնի մը անհունութիւնը պարզած է, վարը երկիրն անսահման տարածութիւն մը սարքած է. անհաչուելի աղուորութիւններու մէջ ծնած, մեծցած, ու ապրած Ներրովթի լեռն ենք: Արեւը կ'փայլի եթերին մէջ հալած ու կիզիչ և կապոյտը տեղ մը չինչ՝ նման ովկիաններու, տեղ մը կսպըտցած, տեղ մը թխացած, ամպի ալեակներ մանր մունր կ'ծփան արեւի կարմրութեան եզերքները, տեղ մը բոսորագեղ կ'վառին, քիչ մ'անդին ձիւնափայլ են, վարը թխպոտ խմբակներ կազմած են և արագ արագ կը դառնան կ'անցնին կ'զգուշին, կ'ըմբչամարտին, իրարու ետեւ կ'անցնին, ու անոնք մէջտ վերն են հո՛ն մչտնջենաւոր կարգաւորումով մը, կենդանիներ կ'վազվռտեն, ձկներ տեսակաւոր կ'լողան, թռչուններ կ'ճախրեն, ու յանկարծ ամէնն այլեւս գոյութիւն չունին, փախած են ու կը դառնան անճանաչելի. հեռուն, Եփրատը լայն և սրընթաց, յամրընթաց կ'հոսի ու կ'հոսի, կ'նազէ, կ'գոչէ, կ'սուրայ երկարած ամպէ գետը, ու խաբկա՞նք, կ'փախչի, կ'գունաւորի, կ'կորսուի և ահա ոսկէ լճի մը երեւոյթը կ'առնէ, կզզեակներ կ'ծնի առանց ամիկներու սպասումի և երկունքի. կ'ղօթկայ, կ'ծաւալայ մրգած մուխը մեծ գործարանի մը ծխաններու նման, ու այս ամէնը երկինքի քաղաքին կապտագեղ, մեծաչուք տարածութեանը վրայ է. հետաքրքիր և խորունկ դիտող աչքերուն ինչե՛ր չեն պարզուիր երազային ու եզական ճոխ երանգներով ու երանգներով. այս ժամուն և ամէն օր, վայրկեան ու վայրկեան կ'պատկերանայ, կ'կազմալուծի, կ'վերաչինի, կ'ձեւափոխի, յաւիտենական քլիչէներով, երբեք իր չքեղ ու փառահեղ ինքնատպութենէն բան մը կորսնցնելու վտանգին չենթարկուելով: Հմայուած և մտածումներու մէջ թաղուած, ահա մեր աչեր ոտքերու տակ փռուած գեղեցկութիւններու և սքանչանքներուն կ'յառին, որոնք ոչ նուազ դիւթական են: Արեւմուտքէն 4 օրական ճամբայ, հիւսիսէն 3 օրուայ, Արեւելք և հարաւ 6օրեայ հեռաւորութեամբ փռուած գորգի մը պէս աչքիս է, և ամէն ինչ պարզ ու որոչ կ'տեսնենք, և այս ամէնուն մէջ նստած է հսկայ այս լեռը և ամէնուն կ'հսկէ ու կ'նայի մեծ աչտարակ բլուրը: Մելիտինէի կողմը Պէկ տաղին և Աղ տաղին հեռուէն իրենց կեցուածքովը նախապէս ուչադրութիւն կ'գրաւեն և կ'զգացնեն փառաւոր գոյութիւննին, մեր աչքերուն ներկայանալով ամպեծրար, ճերմակ ալեփառ գագաթներ, երկարաձիգ չարքեր և կանաչազարդ կողեր, ահագին ու ապչեցուցիչ զանգուածներ: Լեռները հեռուէն փչրուող ամպերու պէս կ'երեւան. սակայն մօտէն մչտնջենական անխորտակելի բերդեր են. հապա Տէրսիմ Մկծաւրն ու Խարբերդի Հազարին, որոնք թեթեւ ու նօսր մէգի պէս կ'երեւնան, անանկ օդային, որ ամէն րոպէ մեղմ հովէ մը տարաղնուելու ենթակայ, բայց անոնք վարը փռուած արձաններէն առաջ ալ հանդիսադիրներն էին, ու պիտի մնան իրենց մեծութիւններով ու փառքովը: Երազ չէր, այլ իրականութիւն էր մեզ համար, որ ասանկ գագաթի մը գլուխը կ'գտնուէինք, ուր ամէն առտու արեգակը կանուխ ջերմ համբոյրներ կ'դնէ ոսկեճաճանչներով, և Բնութիւնն ամէնէն քաղցր ու խորհրդաւոր գիչերները չի զլանար, և լուսինը նազող չանթող մագնիսներով լեռներու երկայնքէն լուսածիր հեւքեր և լուսաթոր ծորումներ կ'հոսեցնէ գլխին, և մչտաչունչ հովիկը քրքջում ծոցերէ հասուն ու կաթկթուն և օծուած ու սրբուած մեղրաչրթներէ՝ կուգայ պլորող քունքերը չոյել: Դէպ ի հարաւ ու արեւելք դաչտերն են գեղանկար Սեւերեկի, Չիրօյի, Հիւսնիմանսուրի և Տիարպէքիրի, պարտէզներն իսկ որոչ և մինչեւ քաղաքներու բարձր չէնքերու թիթեղեայ կատարները կ'երեւին արեւի չողին տակ. գետակներ մրցումի ելած ճուկտմուկ կ'խաղան, կ'գլորին, ետ պաառ կ'անցնին, ու կ'միանան, կ'չրեն, կ'թրջեն հողերու ոտքերը, ու ասոնց մէջ Եփրատի ընթացքը խրոխտ ու պանծալի է. 2 օրուայ ճանապարհը կ'երեւայ փայլուն ծիր մը թողնելով իր ետին, ու արեւի փայլին տակ վառուած է ու վառքն ու փառք հանդարտ ու մեղմօտատան կ'ծփան կարմիր ալիքներու տատանումներով, այսպիսով աւելի վեհութիւն մը ու չքեղութիւն մը զգեցած է: Դաչտերը գարունի մը ծիծաղկոտ և աչունի մը հասունութեան դիրքն ունին և ամէն կողմ հաճոյք և զուարթութիւն սփռած են. ամբողջական սանդծագործում մը՝ դրախտի հեռանկարով. գեղեցկութիւնը պերճօրէն բազմած է և վսեմութիւնն անչէջելիօրէն ոտք դրած. անհուն ուրախութեան և բերկրութեան սարսուռներ սիրտս կ'բաբախեն: Գագաթի այս բարձրութեանը նայողը պիտի զգայ թէ բնական չատ վեհ բան մը կայ դիրած վայրերուն վրայ, որոց քով արուեստական չինութիւններ կ'փոքրկանան, և չէ՞ մի որ բոլոր չինութիւններ ահագին այս կոյտերէն կ'կառուցուին. հո՛ն կ'կասի ա՛լ արուեստական ուժն իր տկարութեամբ, և բերան ու գրիչ տկար կ'զգան խօսելու, նկարելու լեռներու, դաչտերու, ամբողջ Բնութեան հարստութիւնն ու ճոխութիւնը: Այս ամէնը մեզ դիւթեցին, և ո՛րչափ անկուչտ նայեցանք, ա՛յնչափ մեր ներքն անհեղաւ անյագութիւնն հրացաւ՝ սիրոյ, պատկառանքի և սրտմե վառ երեւակայութեան, զգացումի: Բնութեան այս բաց հնութեան թանգարանին մէջ նստած կատարելապէս վայելեցինք երկար ու չա՛տ երկար փռուած գեղօններն անհամար ու անթուելի, մաքերնիս սահմանած անհունութեան անհունութիւններուն և հսկայական ոստումներով անծիր սահմանները կոխոտելով պահ մը թռաւ երկրէ յերկին, արեւէ արեւ, աչխարհէ յաչխարհ, Տիեզերքէ Տիեզերք՝ մինչեւ ի Ցաւիտենականութեան Աստուծոյ Տանն առաջե, հոն իմնալու տալած, երկրպագելու ու աղօթելու որ անչափ ու անչափ անբաւ բարիքներ մեր տկար արարածներուս չնորհած է առանց փոխարինութեան և առանց մի պահանջի, մինակ գիտնալու և ճանչնալու իր մեծ մեծագործութիւնները: Ժամերը սահած են ու մեր ընկերներ քաղաքավարօրէն «մեկնինք»ը կ'առաջարկեն. ակամայ կ'բաժնուինք այս հրաչալի տեսարաններէն. դէպ ի վար կ'իջնենք ու կ'իջնենք՝ ամէն մէկ քայլի խորաքննչիւր արձանի և հնութիւններու «մնաք բարով»ներ կարդալով, ամէնը մեր ետեւ թողած՝ դժուարանցանելի ճամբաները կ'կոխոտենք. մթութեան մէջ ծառեր և ցցուածներ դժխմային երեւոյթ մը կ'առնեն և կ'ազդեն սոսկում, քայլելու անհնարաւորութիւնը, ձիերու անհանդարտութիւնը, ընկերներու գլտորումներն ամբողջացուցին ճանապարհի առթած տաղտկութիւնները: Գիչերուայ ժամը երկուքին Բեախմէ հասանք:

Գ. ՎՐԴ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

«ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ»

ՎՍԵՄ. ՏՈՔԹ. ՐԻՖԱԹ ՀԻՒՍԱՄԷՏՏԻՆ ՓԱՇԱ . . ՏԱՂԿԱՒՏ ԵՒ ԱՆՈՐ ՆՈՐ ՇԻՃՈՒԿԸ.

Ահաւասիկ բժիշկ մը, որ իր արուեստին մէջ ունեցած ճարտարութենէն դուրս կ'յարգուի նաեւ իբրեւ բազմահմուտ անձ, իբրեւ պարկեչտ քաղաքացի, իբրեւ ընկերական մարդ: Հանդարտիկ բնաւորութեան տէր, բնաւին դիւրագրգիռ և չատ դիւրահաղորդ, Րիֆաթ փաչա իր լուրջ և ծանրախոհ բնաւորութեանը կ'խառնէ այնպիսի քաղցրութիւն մը որ ձգողական չեմ գիտեր ինչ մ'ունի իր մէջ: Մեր Օգոստափառ Կայսրէն քանիցս պատուուած ատրիճաններով, պատուանչաններով, Տոքթ. Հիւսամէտտին փաչա չատ ձեռնհասօրէն կ'վարէ Քաղաքային և Զինուորական Բժշկական կրկին Համալսարաններու ախտաբանական մարդակազմութեան ճիւղին պետի և ուսուցչի պաչտօնն և հասուցած է այսօր աչակերտներ, որոնք յաջողապէս կ'կերտարկեն իրենց արուեստն ու օգտակար կ'հանդիսանան երկրին, պետութեան ու մարդկութեան:

Հանգուցեալ Տոքթ. Թապլպեան Պէյի կարող օգնականը, Տոքթ. Րիֆաթ փաչա թէպէտեւ չունի անանկ բազմահատոր հրատարակութիւններ, և սակայն անոր փափաքն ունի հմտութեան մեծ պաչար մը դաստիարակութեան մասին, Ֆրանսական և Անգլիական նորագոյն մեթոդներու, նորագոյն փորձերու ու տեսութեանց հետեւողութեամբ (*), առաջնորդութեան տէր միտք մը և լայն ծանօթութիւններ գործնական կեանքի վրայ: Միչտ ուսումնասէրող, միչտ հետապնդող մը գիտական նորութիւններու, իր ծանր զբաղումներուն հակառակ՝ աչխատող մնացած է չարունակ նորագոյնին ու ամենալաւին հետամուտ:

Մեր համակրելի Բրոֆէսէօրը տեսնելու է անգամ մը իր դասախօսութեան կամ աւելի իր բժշկական խօսակցութիւններու մէջ: Ամենքս ալ կ'հիանայինք չիտակը: Ամբողջ ժամ մը անդադար կ'խօսէր, կ'բացատրէր, կ'պարզաբանէր, կը պատճառաբանէր իր տրամակարգ սուր իմացականութեամբ ու խօսելու բնական դիւրութեամբ: Իր ուսումնասէր, պատճառախնդիր, հետաքննին միտքը, ուղիղ դատողութիւնը, անվրէպ տրամախոհութիւնն իր Բրոֆէսէօրական ասպարէզին մէջ իրապէս գնահատելի էին: Ցարգելի ուսուցիչս, Վսեմ. Տոքթ. Րիֆաթ Հիւսամէտտին փաչա, որ բժշկապետ ողբացեալ Տոքթ. Խորասանճեան էֆէնտիի աչքին լոյսն էր, ահա այսօր մասամբ մը կ'քաղէ պտուղն իր այնքան քրտնաթոր աչխատութեանց, բժշկական կարեւոր գիւտ մ'ընելով: Ինչպէս Բէչդոփն իր Նէրքին լուրերու բաժնին մէջ ծանուցած էր ժամանակին՝ Րիֆաթ փաչա որ միանգամայն Կայս. Պատուաստարանի Տնօրէնն է, եօթը տարի չարունակ փորձեր կատարելով անասուններու վրայ գտած է այսօր նոր հակծաղկախտային չիճուկ մը, կեղծմաղկինին, ժանտատենդին պէս որ պատուաստելով տղէն իրական հիւանդութեամբ վարակեալներու վրայ, պիտի ընէ՝ այն ազդեցութիւնը զօր կ'ընէին և կ'ընեն այսօր միւս չիճուկները կանոնաւորելով հիւանդութեան չրջաններն և առաջքն առնելով վտանգաւոր չատ մը հետեւանքներու, որոց չատ անգամներ մեր մայրերն ականատես եղած են և կ'ըլլան: Տոքթ. Րիֆաթ փաչայի կողմէ պատրաստուած այս չիճուկը, ինչպէս իմացանք, ճիչդ Րուլ և Շանթմէսի չիճուկներուն պէս կ'ստացուի Ծաղկախտի մանրէին ձեռքն (**) հետզհետէ աւելի զօրաւոր չափերով, անասուններու ներարկած և անոնց մարմնոյն մէջ հակ—տարրեր առաջ բերելով զանոնք ախտազերծ ընելէ վերջ անոնց արեան չիճուկն առած է: Րիֆաթ փաչա, պատուաստային չափերուն ատրիճանաւորումն ամենամեծ զգուչութիւններով ըրած է: Եթէ քիչ մը արագութեամբ կատարուի և տկար չափէն չուտով զօրաւոր չափին անցնուի, առանց արդիւնքի մը ականատես եղած ըլլալու անասունը քանի մը օրուան մէջ կ'մեռնի: Ախտազերծուած անասունին այս չիճուկն Հիւսամէտտին փաչա մարդին տակ կ'ներարկէ որոչ քանակութեամբ, եթէ ենթական զօրաւոր է և միանգամայն չափահաս: Իմացածիս նայելով ներարկումէն անմիջապէս վերջ բան մը չի պատահիր եղեր, միայն չորս—հինգ ժամ վերջ թեթեւ ջերմ մը կուգայ հիւանդին վրայ, բայց անիկա ալ ետքը կ'իջնէ: Ինչպէս կեղծմաղկի ատեն, անանկ ալ հոս, ծաղկախտի մը պահուն, որքան ներարկումները չատ ըլլան, տոուցուած արդիւնքներն այնքան աղէկ ու բարի կ'ըլլան: Արդիւնքներն աւելի որոչ կ'ըլլան երբ հիւանդութեան ծագած առաջին հինգ—վեց օրերէն ներարկում ըլլայ: Կ'սեւ նուի թէ յարգելի Վսեմ. Ուսուցչիս այս հնարած չիճուկն որքա՛ն բարերար ազդեցութիւն մ'ունի:

Ֆրանսական Բժշկական Ակադեմիոյ նկատառումին յանձնուած այս նոր չիճուկն հիմնակուղէ ընեմ որ, ապագայ կ'խոստանայ և փայլուն ապագայ մը:

ՏՈՒԹ. Տ. ԱՍԼԱՀՎԵՐՏԻ ՈՐԴԻ.

(*) Տոքթ. Րիֆաթ փաչա Պոլսոյ Բժշկական Համալսարանէն վկայական առնելէ վերջ Ֆրանսա մեկնած է, ուր Բարիզի և Լիոնի հիւանդանոցներուն մէջ երկար ատեն իր ուսումը կատարելագործելէ վերջ Պոլիս վերադարձած և Բժշկական կրկին Համալսարաններու Ախտաբանական—Մարդակազմութեան (Anatomie--Pathologique) ուսուցիչ Ցոլհ. Թապլպեան Պէյի օգնական եղած է, և որուն մահուընէն վերջն ալ Կայս. Իրատէի մը համաձայն ուսուցչապետ կարգուած է նոյն ճիւղին որ մինչեւ հիմա կ'վարէ այնքան յաջող կերպով:

(**). — Ծաղկախտի մանրէն դեռ չէ գտնուած: Կ. Տ. Ա.

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի Ծ. ԱՐԵՒԵԼՔ

«ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ»

ԳՐԵՑ.— ՊՈՒԷՌ ԼՕԹԻ (31)

Դ.—ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԱՐՔԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Նոյնիսկ առեղնագործութիւններուն ու նրբաքանդակութիւններուն,— որոնց չռայլօրէն ենք չրջապատուած հոս,— հազարումէկ մանրամասնութիւններուն մէջ, որչափ ճշգրիտ ու ճարտար է այդ արուեստը, որ ծաղիկներուն չնորհը արտայայտելու համար, կ'չափազանցէ այսպէս անոնց մեղկ ու չքեղ կեցուածքները, ինչպէս նաև անոնց սխրալիօրէն ամգոյն կամ խիստ գոյները և որ, որ և է էակի մը, նոյնիսկ ամենաչնչին թիթեռնիկներուն կամ միջատներուն, վայրագութիւնը ապացուցանելու համար, անոնց ամէնուն ալ մագիլներ, կտուցներ, աւելի ծամածռութիւններ ու խոշո՜ր չէչ աչքեր կ'վերագրէ ու կ'յօրինէ... Իրաւունք ունին մեր բարձերուն առեղնագործութիւնները. ասո՞նք են վարդերը, լօթիւսները, քրիզանթեմները: Եւ գալով միջատներուն, բզէզներուն, ճանճերուն կամ թիթեռնիկներուն, անոնք արդարեւ այնպէս են ինչպէս կ'ներկայանան, մեր արքունական հովահարներուն վրայ, ոսկեզօծ ու բարձրաքանդակ նկարուած այդ սոսկալի, զազրելի, պզտիկ անասունները...

Ֆիզիքական խիստ մասնայատուկ անէացումի մը մէջ, որ միտքը կ'ազատագրէ, ամէն բան դիւրին ու հաճելի կը թուի մեզ, այդ ապարանքին, ինչպէս նաև բովանդակ աչխարհիս մէջ: Կ'ուրախանանք ու ինքզինքնիս կ'չնորհաւորենք «Դեղին քաղաք»ին մէջ եկած բնակած ըլլալնուս համար, անանկ ատեն մը՝ որ աննզուգական է չինական պատմութեան մէջ, անանկ ատեն մը՝ ուր ամէն բան բաց է մեր առջեւ, և ուր մենք տակաւին միամինակ ենք գրեթէ, բոլորովին ազատ՝ մեր քմահաճոյքներուն ու հետաքրքրութիւններուն մէջ: Կեանքը, չահագրգռական ու նոյնիսկ նոր պարագաներով լեցուն վաղորդայններ ունենալ կ'թուի մեզ: Խօսած անեննիս, կ'գտնանք բառերու, տարազներու, պատկերներու չարքեր՝ որոնք վերջապէս կ'արտայայտեն անբացատրելին, իրերու թաքուն մասը, և ամէն ինչ որ կարելի չէր եղած ցարդ զրուցել: Անյատութիւնները, մեծ անձկութիւնները, զօրս մարդ ամէն տեղ իրեն հետ կ'տանի թիապարաններու չղթային պէս, անմխտելիօրէն մեղմացած ըլլալ կ'թուին հիմա, ափիոնի զգլխիչ ազդեցութեան տակ:

Գալով ներկայ րոպէին պզտիկ ձանձրոյթներուն, չչէին անհանգստութիւններուն, այլ եւ գոյութիւն չունին անոնք... Օրինակի համար, երբ ճեմելիքին պատուհանիկներուն մէջէն, ապակիէ ապարանքին հեռաւորութիւններուն մէջ կ'նշմարենք, ամգոյն ու չարագուչակ լապտերի մը լոյսը որ կ'պատկի կասկածելի ձեւերու տակ, իրարու կ'ըսենք, առանց մազի չափ իսկ խռովելու.

— Վա՜յ, նորէ՛ն գողերը: Տարակոյս չկայ որ անոնք մեզ տեսած են: Վաղը կրկին փնտռտուք մը կազմակերպելու է:

Եւ մենք անկարեւոր ու նոյնիսկ հաճելի կ'գտնենք որ, մեր մեծաճոխ բարձերը ու մետաքսեղէնները, ապակիներով միայն բաժնուած են դուրսի ցուրտէն ու սոսկումէն,— ինչպէս նաև չըրջականներէն՝ ուր, այս ուչ ժամուս, դիակները եղեամով կ'ծածկուին փլատակներուն մէջ:

Հինգչաբթի, Հոկտեմբեր 25

Կատարեալ ընկերակցութիւնով, այսօր ամբողջ օրը աչխատեցայ Բոլորաձեւ ապարանքիս առանձնութեանը մէջ, զոր երէկ լքած էի:

Այն ժամուն՝ ուր իրիկուան կարմիր արեւը կ'մխուի Լօթիւսներու լճերն ետին, երկու ծառաներս, ըստ սովորութեան կուգան զիս առնել: Բայց, Մարմարէ կամուրջէն անցնելէ վերջ, այս անգամ կ'առաջանանք առանց կանգ առնելու պատի այն ճեղքին առջեւ, որ մեր Հիւսիսային ապակեպատ ապարանքը կ'տանի: Այս իրիկուն, փոչին ու փլատակներուն մէջէն անցնելով, պէտք է դուրս ելլամ մեր թաղերէն, որովհետեւ պիտի այցելեմ Բէքինի եպիսկոպոս գերապայծառ Ֆավիէին,— որ մեր մօտերը կ'բնակի, «Երկնային արքայատան»էն դուրս, բայց քիչ անդին:

Վերջալոյսը արդէն իսկ իջած է, երբ կ'մտնանք «Կաթոլիկներու բաժին»ին մէջ, ուր միսիօնարները ու իրենց խեղճ դեղին հօտը, երկարատեւ պաչարումի մը անձկութիւնները կրեցին: Եւ մայր եկեղեցին, ռումբերով ծակծկուած, տարտամօրէն կ'երեւայ մեզ, մարմրուն երկինքի մը մէջ, որ փաչտած է այնչափ՝ որ մշուշապատ կ'կարծենք զայն,— նոր կառուցուած մայր եկեղեցին, ճչդիւ այն՝ զոր Երկնից Որդիին մայրը չինեց իր անձնական ծախքով, ի փոխարինութիւն նախկին այն եկեղեցիին՝ զոր պահեստի կարասիի մթերանոցի վերածեց ինք:

Գերապայծառ Ֆավիէ, Ֆրանսական միսիօնարութիւններուն պետը, որ քառասուն տարիէ ի վեր Բէքին կ'բնակի և երկար ատեն վայելած է Աստուածպետներուն համակրութիւնը, առանձնաչնորհը ու բարեացակամութիւնը, առաջինը եղած է, կռփամարտիկ վտանգը նախագուչակող ու իմաց տուող: Հակառակ իր բովանդակ ու լայնարձակ գործին ստամբակ կործանումին, ինք մեծ այժմըն է տակաւին Չինաստանի մէջ, ուր Աստուածպետական հրովարտակ մը, առեռնով փոխարքայութեան աստիճան տուած է իրեն:

Ճերմակ պատերով այն սրահը՝ ուր կ'ընդունի զիս, ունի ռումբի նոր գոցուած ծակ մը և կ'պարունակէ չինական թանկագին գեղօրներ՝ որոնց այս մենաստանին մէջ ներկայութիւնը զարմանք կ'պատճառէ առաջին անգամ: Գերապայծառը առտնով հաւաքածոյ կ'ընէր զանոնք, իսկ հիմա մէկ կողմէն կ'ծախէ, որպէսզի կարենայ օգնել, քանի մը հազար այն սովալլուկներուն՝ զորս պատերազմը թողած է իր եկեղեցիին մէջ:

Եպիսկոպոսը բարձրահասակ մարդ մըն է, աղւոր ու կանոնաւոր դէմքով, նրբութիւն ու կորով արտայայտող աչքերով: Ապահովաբար կերպարանքով ու յամառ կամեցողութիւնով իրեն կ'նմանէին, միչին դարու այն կրօնաւորները՝ որոնք մարտիրոսանալու կ'երթային անվեհեր, Քրիստոսակոխ երկիրներու մէջ: Քրիստոնեաներու դէմ թշնամութիւններու սկսելէն ի վեր է միայն որ, ան հագած է վերստին Ֆրանսացի կղերականներուն յատուկ պարեգօտը և կտրած է չինաձեւ իր երկայն մազափունջը: (Ամէն ոք գիտէ որ երկայն մազպաչ ու մանտարինական հագուստ կրելու արտօնութիւնը, Երկնից Որդիներու կողմէ Լազարիսթներուն եղած ամէնէն անզին ու ամէնէն նչանաւոր չնորհներէն մէկն է:)

Սրբազանը ինք, կ'բարեհաճի ժամ մը վար դնել զիս իր քով և մինչ, մեռաքսամեա Չինացի մը թէյ կ'մեծարէ մեզ, ինք ինծի կ'պատմէ այն մեծ ողբերգութիւնը՝ որ հոս իսկ վերջացաւ. հազար չորս հարիւր մէթր տեղ տարածուած պատերու պաչտպանութիւնը, զոր ուչինչով կազմակերպեց երիտասարդ ենթասպայ մը, երեսուն նաւազներու հետ. աւելի քան երկու ամիս տեւող դիմադրութիւնը, ընդդէմ հազարաւոր մոլեռանդներու, որոնք կրակէ ցանցի մը մէջ առնուած քաղաքին ամէն կողմը, խելայեղ կ'ոռնային: Թէև քիչ մը կրօնաբոյր այդ սրահին մէջ, ամէն բան խիստ ցած ձայնով մը կ'պատմէ ան ինծի, բայց իր խօսելու կերպը հետզհետէ աւելի կ'տաքնայ ու մեղմօրէն կ'թրթռայ, զինուորի տեսակ մը խռովութիւնով և երբեմն երբեմն յուզում մը կ'գրկէ անոր կոկորդը,— մանաւանդ երբոր խօսքը ենթասպայ Հանրիի վրայ կ'դառնայ:

Ենթասպայ Հանրի՜ն, որ վերջին մեծ ճակատամարտին վերջաւորութեանը պահուն, մեռաւ երկու գնտակներէ ծակուած: Իր երեսո՜ւն նաւազները, որոնք այնչա՜փ մեռնել ունեցան և գրեթէ ամենքն ալ վիրաւորուեցան... Պէտք է տեղ մը ոսկիէ գիրերով արձանագրել անոնց մէկ ամառուան մը կեանքն ու պատմութիւնը, որպէսզի չըլլայ թէ չատ չուտով մոռցուին ան և նոյնութեամբ հաւատալ այդ մասին, ինչու որ չատ չանցած անհաւատալի պիտի թուի ան:

Եւ այդ նաւազները, իրենց՝ խիստ դեռատի ապային հրամանատարութեան տակ, մանաւանդ բարեպաչտօն ընտրուած կարիճներ չէին բնաւ. անոնք մեր նաւերուն մէջէն, առաջին առիթով, անճապարանքով ու ըստ բախտի առնուած էին ու ղրկուած: Մէկ քանի հիանալի քաջագործներ կ'մանուկ ցէին անոնց գիչերային հսկումներուն ու պաչտպանութեան, մէկ քանի կորիճ ժանանգաւորներ կ'կրակէին անոնց հրամանին տակ, ինչպէս նաև հին ու խղճալի հրացաններով զինուած Չինացիներու հրոսը մը կ'օգնէր իրենց:

(Շար.) Թարգմ. ԶԻՓՕՐ-ՍԱՐԱՖ